

СЛОВО

Без мови немає нації!

Протівми

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК

1 (482), 1—7 січня 2009

З РІЗДВОМ ХРИСТОВИМ, З НОВОЛІТТЯМ!

**РІЗДВЯНЕ ПОСЛАННЯ
ПАТРІАРХА КИЇВСЬКОГО
І ВСІЄЇ РУСИ-УКРАЇНИ ФІЛАРЕТА
ПРЕОСВЯЩЕННИМ АРХІПАСТИРЯМ,
БОГОЛЮБИВИМ ПАСТИРЯМ,
ЧЕСНОМУ ЧЕРНЕЦТВУ ТА ВСІМ
ВІРНИМ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ
ЦЕРКВИ КИЇВСЬКОГО ПАТРІАРХАТУ**

**Дорогі браття і сестри!
Христос народився, славимо Його!**

“Я благовіщу вам велику радість, — сказав ангел вифлеємським пастухам, — яка буде всім людям... Бо нині у місті Давидовому народився для вас Спаситель, Який є Христос Господь” (Лк. 2, 10–11). Про яку радість благовістив ангел і кому вона сповіщається? Ангел сказав, що радість буде всім людям. Отже, не тільки юдеям, а й усім народам, зокрема й українському. Чому ангел назвав радість великою? Тому, що це не звичайна радість, яку люди мають у своєму житті, а така, що стосується визволення від гріха і смерті. Людина може створити собі комфортні умови для земного життя, але вона не може звільнитися від гріха і його наслідку — смерті. Тому апостол Павло від імені всього людства сказав: “Бідна я людина!” (Рим. 7, 24). А давній римський філософ додав, що якщо Син Божий не зійде на землю, то ніхто не зможе спасти людину від смерті.

Великою радістю ангел назвав визволення людей від гріха і смерті. І його звершить Спаситель, Який є Христос Господь. Як же почалося спасіння від гріха і смерті? Початком гріха є гордість; і оволоділа вона найвищим ангелом, який через гордість став сатаною, дияволом. Тому Христос Спаситель, визволяючи людство від гріха, починає спасіння з перемоги над гордістю. Син Божий, будучи Царем і Владикою всесвіту, народжується не в царських палатах, а в яслах серед худоби. Саме народження Спасителя не може залишити байдужим людське серце: Творець всесвіту благозволив явитися на світ Немовлям у бідному вертепі, в оточенні простих пастухів. У цьому убогому притулку, в яслах для худоби, лежав “неосяжний Христос Бог” — Той, Хто є славом слави Божої, Його образом сминив Себе.

Апостол Павло про нашого Христа Спасителя говорить: “Він... принизив Себе Самого, прийнявши образ раба, зробившись подібним до людей, і з вигляду став як чоловік; упорював Себе, був слухняним аж до смерті, і смерті хресної” (Флп. 2, 6–8). І Сам Господь наш Ісус Христос сказав про Себе: “...Я лагідний і смиренний серцем...” (Мф. 11, 29).

Гордість перемагається смиренням. Хто не смирить себе, той не подолає гордості. Гордість не дає змоги побачити свої гріхи. А хто не бачить своїх гріхів, той не може покаятися. А хто не може покаятися, той не може спастися від гріха і його наслідку — смерті.

Великою таїною є Боговтілення (тобто втілення Сина Божого), Який, будучи Богом, Творцем всесвіту, стає людиною — тією людиною, яку Він сотворив, яка згрішила і померла духовно і тілесно. Але не меншою таїною є процес спасіння людини від гріха і смерті, який відбувається невидимо в тайниках душі.

Таїнство спасіння починається зі смирення. Воно народжує покаєння і приводить до віри — віри живої, діючої, а не мертвої, бісівської.

Тож якщо ми подивимось на сучасний світ, то побачимо, що він став дуже гордим. Люди досягли великих успіхів у науково-технічному прогресі: маємо машини, літаки, ракети, телефони, комп’ютери, Інтернет, телевізори. Людина літає в космос, досягає планет. Людина створила собі комфортні умови життя і сказала: “Я все можу, Бог мені не потрібний; я сама як бог”. Чи не чуємо ми в цих словах голосу диявола, який також

повстав проти Бога і сказав, що він є богом?

А оскільки спасіння починається з подолання гордості, з придбання смиренності, а людина сама не хоче смиряться, — Бог Своєю всеїсною правдою смиряє горде людство, яке зазналося у своїх досягненнях. Те, що відбувається тепер в усьому світі, так звана фінансова криза, — це попущення Бога для смирення людей. Треба уважно придивитися до морального стану людства і наперед християнського світу і побачити його гріхи, моральне падіння, відступлення від християнського способу життя, відкинути гординю і повернутися до Бога.

Син Божий втілювався, став людиною з любові до роду людського, до всіх нас, грішних. Він, і караючи людей, милує, бо Його любов безмежна. Премудрий Соломон, якого повторив апостол Павло, сказав: “...сину мій... кого любить Господь, того карає і благоволяє до того, як батько до сина свого” (Притч. 3, 12); “...б’є кожного сина, якого приймає” (Євр. 12, 6). Він і нас тепер карає для того, щоб показати Свою любов до нас, бо Він хоче, щоб ми всі спаслися і прийшли до пізнання істини, до вічного життя.

Різдво Христове навіки з’єднало людину з Богом. Син Божий просвітив затьмарений людський розум світлом істини, подарував людям благодатні сили для боротьби з гріхом, пробудив у їхній совісті Божественну істину. Він і тепер взиває до нас через всілякі труднощі, хвороби та скорботи і говорить: “Люди, любіть один одного, як я полюбив вас”.

Христос приніс на землю мир з Богом. А примирені повинні жити між собою в єдності віри і любові, як діти Єдиного Бога і брати у Христі. Це особливо важливо пам’ятати тепер, коли Українську державу і Церкву розділяють, вносять смуту і спокуси. Будемо пам’ятати, що правдивий християнин не той, хто називає себе ім’ям Христовим, а

той, хто наслідує Христа ділами. “Кожен з нас, — говорить святий Григорій Нисський, — художник власного життя. Наша душа немов полотно, а чесноти — фарби; Ісус Христос є зразок, з Якого ми маємо списувати” (Квітник духовний). Подбаємо про те, щоб наші думки, вчинки відповідали Його думкам і вчинкам.

Цього святкового дня сердечно вітаю Вас, дорогі браття і сестри, і всіх християн України з Різдвом Христовим і Новим роком. Поздоровляю зі святом і наших земляків — українців, розсіяних по всьому світу, в Америці й Канаді, в Європі й Австралії, які люблять свою Батьківщину і дбають про Українську державу. Вітаю з Різдвом Христовим Президента України Віктора Ющенка, Верховну Раду, Український уряд і Збройні сили України.

Нехай Господь, за молитвами Церкви, дасть їм мудрість, натхнення і силу вірно служити українському народові за Божими заповідями і вести нашу державу європейським шляхом.

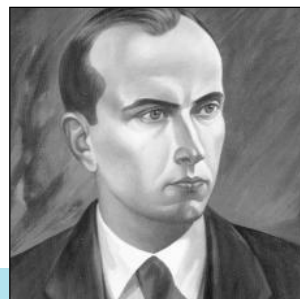
Різдво Христове закликає нас творити справи милосердя і любові. Нам треба поспішати до хворих, самотніх, до всіх, хто потребує нашої допомоги.

Дорогі браття і сестри, молитвою і чесною працею сприяйте відновленню життя нашого суспільства. Примножуйте свої гарячі молитви за духовне відродження народу, за єдність Церкви і суспільства. Нехай наступне Новоліття буде для нас роком милості Господньої і роком Божого благоволення. Нехай мир, про який сповістили ангели у Вифлеємі, зміцнюється на землі і приносить усім радість.

Нехай Бог миру і любові буде з усіма нами.
Христос народився, славимо Його!

ФІЛАРЕТ,
Патріарх Київський і всієї Руси-України.
Київ, Різдво Христове, 2008/2009

**РІК
СТЕПАНА БАНДЕРИ**

3

РІЗДВЯНІ ОПОВІДКИ

8

**СИМОН ПЕТЛЮРА
МАВ РАЦІЮ**

10–11

**КАЛЕЙДОСКОП
ПОДІЙ**

14–15

Наступне число тижневика вийде
14 січня 2009 року.

**Добровільні пожертви
“На Кобзареву Церкву”:
МБФ “Українська Родина”
Р/р № 26045200145101
в Подільській філії АКБ “Київ”,
МФО 320401 ЗКПО 21709106**

СИМОН ПЕТЛЮРА МАВ РАЦІЮ

— Дмитре Власовичу, перш ніж ви розповісте про той знаменитий церковний Закон від 1 січня 1919 року, скажіть коротко про церковну ситуацію, яка склалася після відзначення 1020-річчя Хрещення Київської Русі-України та недавньої смерті московського патріарха Олексія II Рідігера.

— У наші дні у зв'язку з недавнім відзначенням 1020-річчя Хрещення Київської Русі-України у світовому православ'ї почався новий етап давно не стихаючої борні за володіння Українською Православною Церквою. Ми багато чули про так звану естонську православну проблему (одна з двох малесеньких православних митрополій в цій Прибалтійській державі підпорядкована Константинопольському Патріархатові, друга — Московському, і між цими митрополіями точиться борня з тяжкими наслідками), але у випадку України, в якій у десятки разів більше православних християн, ніж в Естонії, боротьба за володіння нами має куди більш жорсткий і непримиренний характер. Та все ж для України готують щось на кшталт естонського сценарію під виглядом створення єдиної Помісної УПЦ. Назва справді хороша, і для всіх нас, вірян, бажана: нам прикро жити при “трех православ'ях” і ми хочемо двох речей: єдності й визнання.

Але як цього досягти? І чи варто погоджуватися на опрацьовані за межами України чи у світських середовищах поза межами Церкви плани підпорядкування кому-небудь, якщо маємо повноцінну церковну православну автокефалію (незалежність) — хай поки що не визнану так званим світовим православ'ям, але вистраждану й виплекану віками самим українським віруючим людом? На це риторичне питання, я певен, абсолютна більшість церковних людей каже: “Ні, не варто. І не варто тому, що це не добрий план, він схожий на змову задля нового поділу України та її Православної Церкви на зони впливу. Це буде Берестейська унія наживоріт”.

У цій ситуації згадується улюблена фраза першого Патріарха Київського і всієї України блаженноспочилого Мстислава Скрипника: “Визнаймо себе самі, і тоді нас визнає світ”. Це не просто красива фраза, вона була в устах цього мудрого церковного політика й архієрея як така, що заснована на світовому досвіді: він чудово знав, що православні греки, болгары, серби й інші спершу визнали на державному рівні самостійність, помісність, автокефальність Церков у своїх країнах, а тоді домагалися визнання інших. І домоглися! Отже, вони починали з голови, а не з ніг.

Та хіба тільки інші народи? Маємо в цій проблемі й власний український досвід, коли в незмірно тяжчих, ніж сьогодні, умовах початку ХХ ст., Уряд УНР обрав не політику визнань і поклонів усім церковним угрупованням і сектам (їх тоді було, як і тепер, дуже багато), а визнання Церкви більшістю українського православного люду. Церквою державотворчою українськомовною, справді спасаючою, справді євангельською! І це було зафіксовано в документі, який має неабияке значення в українській церковній історії. Цим документом розпочався в Україні новий 1919-й рік. Підписаний він був до виконання тодішнім головою Уряду УНР, Директорії Симоном Васильовичем Петлюрою — політиком, який мав духовну освіту, знав канонічне й церковне право; незрілий, неапробований Церквою й дер-

90 років тому, 1 січня 1919 року, очільник і провідник Української Народної Республіки Симон Петлюра підписує в Києві “Закон про Вищий Уряд Української Автокефальної Православної Церкви”, в якому виразно сказано, що Директорія, Центральна Рада орієнтуються на співпрацю з єдиною Помісною Церквою в Українській державі — Українською Автокефальною Православною Церквою, прямою наступницею якої є нині Українська Православна Церква Київського Патріархату, проваджена Його Святістю Патріархом Філаретом, людиною високої духовної сили і незламного українського патріотизму.

“Слово Просвіти” звернулося до доктора богословських наук, доктора філософії, мистецтвознавства, професора Київської Православної Богословської Академії УПЦ КП Дмитра СТЕПОВИКА з проханням прокоментувати цей 90-річний документ, який не втратив актуальності у нинішній ситуації: чи не час нашим очільникам підготувати аналогічний декрет чи указ про визнання в Україні єдиної Помісної Церкви в особі 15-мільйонної УПЦ КП, замість шукати, до якого б закордонного патріархату “доточити” нашу славу Церкву для можливо-го віртуального її визнання так званим світовим православ'ям, провадженням ерзац-патріархатами — дуже старими, але сьогодні розташованими або в ісламських, або в юдейській державах.

Перший Генеральний Секретаріат Української Центральної Ради. 1917 р. Сидять справа наліво: Симон Петлюра, С. Єфремов, В. Винниченко, Х. Барановський, І. Штещенко. Стоять: Б.Мартос, М. Стасюк, П. Христюк

жавними юристами документ він не підписав би.

— Чи не могли б Ви детальніше розкрити зміст церковного Закону, який може слугувати зразком для розв'язання заплетаного церковного питання тепер? Схоже на те, що і церковні чини, й особливо світські, повірили, що українське питання мають розв'язувати за межами України. Так зване світове православ'я, чи, як ще кажуть, “уся повнота православ'я”, під якими мають на увазі клуб поєднаних між собою — не так духовно, як фінансово-бізнесово — “канонічних” православних церков.

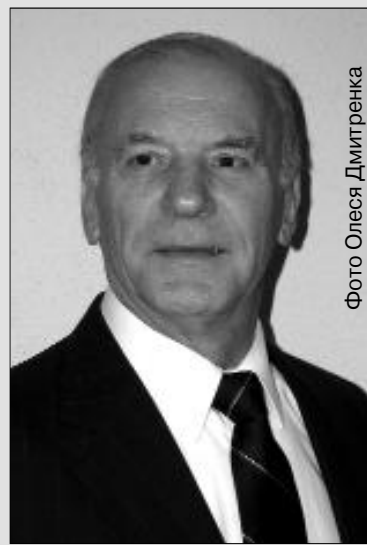
— Не побоююсь, а точно знаю, що коли нами займаються православні ієрархи за кордоном, добра нам не буде. В минулих віках вони нас продавали й перепродавали. За майже 250 років існування християнської Київської Русі як держави (988—1240) греки не допустили жодного русича-українця керувати Київською митрополією. Тільки двоє наших людей пробілилися завдяки підтримці великокнязівської влади до київського митрополічного престолу — Іларіон Київський в XI і Климентій Смолятич у XII ст., але обох їх “з'їли” греки, бо при власнили право керувати нашою Церквою і накликали на Русь монгольську навалу. Те саме робили московити: з кінця XVIII й до сере-

дини ХХ століття жодного українця не було на київському митрополічному престолі! І ось тепер їм хочуть доручити розв'язувати наше церковне питання під претекстом, що вони наші “мамаї”, а ми їхня “доня”, бо перебували колись під їхніми не дуже теплими омофорами. Це все чудово розумів Симон Васильович Петлюра, підписуючи Закон, про який ведемо розмову. Але не розуміє чомусь наша світська влада, яка пхає нас до Стамбула-Константинополя, щоб визнав нас, але вже не як Патріархат незалежної автокефальної Церкви, а як їхню стамбульську-константинопольську периферійну митрополію, як це було за Київської Русі. Але Церква на таке самовбивство ніколи не погодиться.

Ось текст “Закону 1 січня 1919 року про Вищий Уряд Української Автокефальної Православної Церкви” за монографією професора Олександра Лотоцького “Українські джерела церковного права”.

“1. Вища церковно-законодавча, судова та адміністративна влада в Україні належить Всеукраїнському Церковному Соборові, постанови якого, коли мають церковно-державне значення, або вимагають видатку грошей з державних скарбів, підлягають розгляду і затвердженню законодавчих державних органів.

2. Для керування справами Ук-

Дмитро Степовик

Фото Олеса Дмитренка

ності від Всеросійського Патріарха не стоїть.

7. Український Церковний Синод для керування своєю діяльністю, а також для скликання церковного Собору, виробляє накази, які вступають в силу по затвердженні їх Українським Республіканським Урядом”.

Усі сім пунктів цього Закону промовляють про те, що влада УНР визнала УАПЦ Помісною Церквою в державі. Що означало Помісною? Незалежною ні від московського, ні від жодного іншого духовного центру світу Православною Церквою українського народу. Самостійною, самоврядною, бо саме цими словами перекладається грецьке слово “автокефальна”.

— Шостий пункт Закону мав доленосне значення. На Церкву напала і внутрішня ворожа сила (церковна і світська) й особливу закордонна: таку саму ситуацію, як сьогодні бачимо в УПЦ КП, яку називають “неканонічною”...

— Повигадувано вражою силою образливі дискредитуючі слова, але, як мовиться, українці вірять своїм душпастирям. Церква швидко зростала кількісно і якісно, далеко випереджаючи Церкву московську, різних обновленців, старообрядців (ці останні масами сунули в Україну з Московії, бо там їх сікли, били, переслідували, а в УНР їх прийняли як гостей — віруйте у що хочете, але в нашій церковній справі не втручайтеся), молоканів, протестантів, сектантів.

У жовтні 1921 року УАПЦ на Всеукраїнському Соборі сформувала єпископат за Олександрійською церковною традицією (ця усталена в Ранній Церкві Христовій традиція соборно обирати єпископів — предмет суперечок у православ'ї досі), і хоч це вже було при не-українському, не-демократичному уряді, а при уряді тоталітарному, комуно-більшовицькому, — тирани й насильники не посміли суперечити й репресувати УАПЦ упродовж десятиліття. Лише з початком масового комуністичного терору на рубежі 20—30-х років потужна і зміцніла на той час УАПЦ була заборонена і знищена.

Якби в Україні був уряд хоч би з елементарними ознаками демократії, то, безперечно, УАПЦ була б невдовзі визнана світовим православ'ям як одна з найбільших православних церков світу. Але диявол руками більшовиків-україноненависників і антихристів зробив свою чорну справу, хоч і ненадовго. УАПЦ жила в діаспорі, а в кінці ХХ століття відродилася в Україні й нині іменується УПЦ КП з її майже 15-мільйонною паствою.

— Пане професоре, яким Ви бачите вихід із становища? Який

Члени Директорії УНР А. Макаренко, Ф. Швець, С. Петлюра. Кам'янець-Подільський. 1919 р.

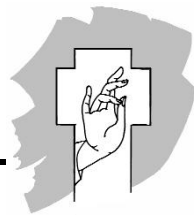

Фото Ксенії Гладішевої

прогноз подальшої роботи щодо досягнення єдності в українському православ'ї і визнання нашої Церкви як Помісної? Що в цьому плані може всім нам підказати Закон Симона Петлюри — так би я його назвала — від 1919 року?

— Ми віримо в Бога і цілком довіряємо Богові. Все буде добре. Років 20—25 тому мало хто думав, що Україна стане незалежною без атомної війни. Але стала без жодного пострілу. Далі. Коли 92-річний митрополит Мстислав Скрипник прибув зі США 1990 року, щоб стати першим за тисячу років християнства у нас Патріархом Київським і всієї України, — скільки було скепсису й глузувань, що нічого з цього не вийде, мовляв, “нацики” в Україні затіяли церковну комедію й “приволокли” з Америки майже помираючого старця, й обрали Патріархом на Соборі 5 червня 1990 року. І що ж? Де ті скептики? А УПЦ КП існує, перемагає; у ній 15 мільйонів вірних, майже 40 єпископів, авторитетний предстоятель в особі Патріарха, його запрошують у різні країни і приймають церковні діячі й політики.

Треба йти далі цією дорогою, вести український народ шляхом спасіння — тепер і у вічності. Це — основна й незмінна мета всіх християн. А яка альтернатива? Я певен, нам готують “щось” за латинським афоризмом: “Divide et imperaе” — “Діли і владарюй”. Не допустимо. А ще хочуть досягти цього владарювання за іншим, теж латинського походження афоризмом: “De nobis sine nobis” — “Про нас, але без нас”. Також ніколи на це не пристанемо.

В історії є багато повторень і аналогічних ситуацій. Сьогодні УПЦ Київського Патріархату та крихітній УАПЦ (ця остання сформована як “нова УАПЦ” 1993 року, щоб підважувати і перешкоджати потужній тоді й тепер Церкві Київського Патріархату) пропонують зректись патріаршого управління і статусу, “влитися” в Константинопольський патріархат, тобто повер-

нутися до становища Київської Русі XIII століття або Гетьманської України перед 1686 роком. Це можна було б зрозуміти як дитячу гру в історію у початкових класах. Але аж ніяк як серйозну й виважену пропозицію, відповідну канонічним установам і традиціям православ'я. Це знає кожний семінарист. Жодна Православна Церква світу ніколи й ніде добровільно не відмовлялася від набутого тяжким трудом і потом патріаршого управління (з переходом на підлеглу обласну митрополію) заради обіцянки... бути визаною. І чи приймуть це віртуальне визнання всі Церкви? Наприклад, московська та її сателіти? Це питання для роздумів.

Отже, ці ігрища, що вельми скидаються на змову, неприйнятні з будь-якого погляду. УПЦ КП цілком готова для братерської співпраці й молитовного єднання з усім православним світом. Вона готова до визнання, але не шляхом зречення свого статусу і своїх вражаючих досягнень, а в суцюзі, як мовиться, сані.

Урок Закону УНР від 1 січня 1919 року дає нам напрям, як треба працювати. Звичайно, не все в цьому Законі підходить для нинішніх церковних реалій. Там наголошувалося на взаємозалежності структур Церкви й Уряду. У наш час Церква відокремлена від держави. Але найцінніша для нас і нашого часу в цьому Законі позиція держави щодо Церкви як єдиної Помісної й визнаної в такому її статусі. Якщо ми придивимось до законодавства багатьох держав християнізованого світу — держав з демократичним устроєм — то побачимо, що вони зробили саме так, як Уряд Грушевського, Винниченка, Петлюри 90 років тому: самі визнали свою Церкву, а тоді домагалися її визнання зовнішнім світом. І домоглися. То в чому ж річ у нас? Може, у відсутності доброї волі?

Спілкувалася
Любов ГОЛОТА

За усталеним звичаєм, на Новий рік проходили вибори нового січового уряду. Як саме вони відбувалися? Ми можемо це уявити завдяки розвідкам істориків Дмитра Яворницького, Василя Біднова та інших.

Цікаво, що в той час, коли майже у всіх країнах Європи владарювали монархи, у запорожців була республіканська форма правління. Кожен мав право голосу в загальній раді, якій належала повнота влади. Рада керувала всіма важливими питаннями життя Січі, її внутрішньою та зовнішньою політикою. Вона також розв'язувала проблеми миру і війни, приймала й відряджала посольства, займалася судочинством.

Зазвичай ради відбувалися на січовому майдані, але під час воєн та походів могли проходити будь-де. Загальна або військова рада збиралася на Січі звичайно двічі: тричі на рік (1 січня, 1 жовтня та другого-третього дня після Великодня). На радах січовики обирали запорозьку адміністрацію — старшину, тобто гетьмана або кошового отамана, суддю, писаря, осавула, а також менших достойників — довбиша, пушкаря тощо. Паланки на радах обирали полковників, а курені — курінних отманів. Рада й вибори старшини проходили за складною церемонією, яка виробилася впродовж століть.

Лунав постріл гармати. Після служби в церкві довбиш бив у литаври, скликаючи братчиків на майдан. Усе товариство збиралося в коло.

Кошовий звертався до товариства із запитанням:

— Сьогодні новий рік. Чи не бажали б ви, братчики, за давнім звичаєм перемінити свою старшину й обрати нову?

Наставала дуже неприємна хвилина для старої старшини, хвилина товариського суду над нею. Зараз усе коло козацьке скаже свій присуд. Якщо товариство було задоволене своєю старшиною, то козацтво гукало:

— Ви — добрі пани! Пануйте ще над нами!

Коли ж старшина не подобалася, то вона не чула вигуків схвалення й мусила покласти на стіл ознаки високого достоїнства і йти по своїх

НОВОЛІТТЯ НА ЗАПОРОЖЖІ

куренях, подякувавши товариству за панування. Бувало, що товариство спокійно відпускало скинену старшину. Однак коли запорожці знали за ким-небудь зі старшини провину або неправду, то зчинявся страшний галас. Братчики розпочинали ляяти старшину й гнати її з посад. Кошовому отаманові, приміром, товариство кричало:

— Покинь, скурвий сину, своє кошев'я, бо ти вже козацького хліба наївся! Йди собі геть, негідний сину! Положи свою булаву, положи!..

Скинувши старшину, рада заходжувалася обирати нову. Насамперед обирали кошового отамана. Кожен курінь прагнув провести свого кандидата. На майдані зчинявся галас і метушня. Чулися вигуки окремих імен і лайки. (А ми думали, пристрасі у Верховній Раді — винахід нашого часу).

Кожен із січового товариства мав право виставляти того кандидата на кошового, кого вважав придатним до такої поважної посади. Хто не хотів вказаного кандидата, ляв його, доводив його нездатність і нікчемність. Але кандидати, почувши своє ім'я, повинні були зараз же відкати з ради до куреня і вичікувати, чим скінчатся вибори. Як тільки виявлялося, хто найбажаніший із кандидатів у кошові, з юрби виокремлювався десяток або й більше козаків, вони йшли до куреня, до якого належав ухвалений кандидат.

Останній, почувши, що його обрали, не згоджувався, відмовлявся від такої честі. Але його не слухали, брали попід руки, підпихали ззаду, штовхали в боки й тягли на раду, вигукуючи:

— Іди, сакій-такій сину, бо тебе нам треба. Ти тепер наш батько. Ти будеш у нас паном!

Витягши обранця на середину майдану, сповіщали, що його обрали кошовим, і давали в руки булаву.

Наприкінці церемонії вводили нового кошового в церкву й ставили його в “кошовському станку”, себто на тому місці, де завше стояв кошовий. Такий “станок” можна було бачити сто років тому в Катеринославському музеї імені О. Поля.

Так само обирали запорожці військових суддю, осавула та писаря, давали кожному ознаки його січового достоїнства, вводили в церкву й ставили коло кошового “в станку”, призначеному для окремого члена військової старшини.

На цьому й закінчувалася новорічна рада на Запорозжжі. Наступного дня раду скликали знову, щоб обрати нових військових “служителів” і розв'язати інші справи.

Але траплялися роки, коли доходило до заколоту та бійки.

1 січня 1750 року бійка тривала навіть у церкві. Вибори старшини відбувалися на території нинішнього села Покровського Нікопольського району. Ті вибори детально описав чернець-мандрівник Лука Яценко-Зеленський (1729—1807). За його словами, вибори почалися після заутрені. Частина товариства ухвалила за осавула Кліма Щербинівського, дала йому осавульську палицю, ввела в церкву і поставила в осавульському станку. Але друга частина козаків обрала Івана Третяка і теж повела до церкви, де на той час вже правила вечерня.

Побачивши Кліма на осавульському місці, супротивники випали його зі станка і, поставивши там Третяка, почали “смертельно” бити Кліма, заливши його кров'ю церковну підлогу. Старший ієромонах запечатав на деякий час церкву. Насильство над Климом спричинило бійку в товаристві. І ця бійка тривала аж три дні.

Бурхливими були й новорічні ради 1759 та 1768 років. Про заколот 1759-го стало відомо цариці Єлизаветі, яка висловила своє невдоволення. Наслідком стало те, що наступного 1760 року просте товариство навіть не брало участі у виборах старшини, це робили лише курінні отамани та найповажніші козаки. Щодо ради 1768 року, то вона виявилася настільки бурхливою, що навіть впливовий кошовий отаман Петро Калниш (Калнишевський) мусив тікати з Січі, переродившись у чернечу рясу.

Микола ЧАБАН,
м. Дніпропетровськ

Фото Ксенії Гладішевої

24 грудня в Києві вшанували пам'ять В'ячеслава Чорновола, який загинув дев'ять років тому. Цього дня В'ячеславу Максимовичу міг би виповнитися 71 рік. Біля пам'ятника Чорноволу в Києві людей зібралося небагато. Проте всі вони — однодумці, колишні дисиденти та молоді послідовники і добре знають, яким складним було життя засновника й багаторічного лідера Народного руху України. В'ячеслав Чорновіл загинув 25 березня 1999 року в автокатастрофі на Київщині. Обставин тієї трагічної події досі не з'ясовано.

НАМ, ПРОСВІТЯНАМ, РОБОТИ ВИСТАЧИТЬ

Світлана ОРЕЛ, голова Кіровоградського обласного об'єднання ВУТ “Просвіта” імені Т. Шевченка

Нам, центральноукраїнцям, наддніпрянцям, не слід комплексувати, що установчі збори товариства “Просвіта” відбулися у Львові, бо майже водночас у наших степах з'явила про себе “Громада”. Неформальне товариство, що збиралося в будинку Івана Тобілевича, об'єднувало місцеву національно свідому інтелігенцію, чимало діячів якої увійшло в історію саме як представники українського руху: викладач Микола Федоровський, брати Тобілевичі, “старий громадівець” Опанас Михалевич, перший меценат національної справи Євген Чикаленко. Саме в нашому місті громадівці одними з перших у Російській імперії перекладали українською мовою твори Миколи Гоголя. Першими явили вони приклад українського регіонального книговидання, видавши поетичну збірку племінника Тараса Шевченка Йосипа Варфоломійовича Шевченка, юнкера Єлисаветградського кавалерійського училища (збірка вийшла під псевдонімом І. Грінченко).

На початку ХХ століття у нашому місті з'явилася питома “Просвіта”, яку очолив тодішній суддя і нотаріус Василь Нікітін, що організовував курси вивчення української мови та виступав з літературознавчими й україноцентричними доповідями. У кінці 20-х ДПУ за вільнодумство та українофільство вислало його у Сибір.

Найбільшого розквіту “Просвіта” у нашому краї досягла в 1918—20-х роках, коли її очолював син Івана Карпенка-Карого Юрій Тобілевич: у місті діяли хор, бібліотека. Осередки були майже в кожному селі, безліч драматичних і хороших гуртків, хатичитальні. Та більшовицьку владу, яка ставила перед собою зовсім інші завдання, непокоїло і лякало Товариство. Тому вона всі роки свого існування цілеспрямовано нищила просвітян. Згадка про участь у Товаристві серед звинувачень була непорочним гріхом, злочинном. Це був вирок. Цікаво, що під час реабілітації 1950-х членів “Просвіти” не реабілітовували — участь у Товаристві й тоді вважали злочинном.

На короткий час “Просвіта” ожила в роки німецької окупації, наразившись на концтабори фашистської влади, а після визволення — на концтабори комуністичного режиму.

У списку репресованих нашої області майже в кожному районі знаходимо прізвища членів “Просвіти”. Сподіватимемось, наступного року в нашому краї вийде книга “Розстріляна “Просвіта” на матеріалах архівних справ ДПУ—НКВС—КДБ, презентуючи яку, матимемо нагоду згадати їх поіменно...

Відроджуючись 1989 року як Товариство української мови імені Т. Г. Шевченка, а пізніше ВУТ “Просвіта” імені Т. Г. Шевченка, ця організація, як і колись, згуртувала навколо себе інтелектуальну еліту краю: Леонід Куценко, Володимир Панченко, Григорій Клочек, Світлана Барабаш, Віталій Бабиш, Віктор Громогий, Василь Бондар, Андрій Іванко. Цей короткий ряд ішов першим.

Фактично 137 років із 140 “Просвіта” була опозиційною до влади. До двох імперій — Австро-Угорської й Російської, до прокомуністичної радянської. Але навіть у незалежній Україні Товариство залишається невизнаним і небезпечним. Важко уявити, але ще 2004 року в Кіровограді просвітянам за зібрані ними гроші відмовляли надати

Ювілей “Просвіти” у Кіровограді відзначили без особливої помпезності. І хоч захід планували як урочистий, крім привітань (влада — хоч і не перші особи — вручала подяки і квіти), концерту (окремий уклін артистам академічного музично-драматичного театру ім. М. Кропивницького та учням і викладачам дитячої музичної школи № 2), прозвучало багато думок не лише про ситуацію в провідній національно-патріотичній організації, а й про стан українства загалом.

озвучення зібрання в день народження Шевченка біля його пам'ятника. І не тому, що його не було, а тому, що боялися, аби наше слово не прозвучало занадто голосно... І тільки помаранчева революція змусила владу взяти ідеї “Просвіти” на озброєння. Сьогодні ми вже разом святкуємо і 9 березня, і 22 травня, і День Незалежності.

Слід відзначити велику роботу влади у справі вшанування пам'яті жертв Голодомору, яку проведено останніми роками. Але роботу що починала “Просвіта”. Книжка Василя Бондаря “Голоси з 33-го” побачила світ ще 1993-го, коли влада й вухом не вела. І нині — мартиролог імен загиблих набагато повніший у тих районах, де роками, а не до визначеної дати, працювали наші краєзнавці-ентузіасти — Василь Білошапка та Іван Петренко в Олександрівському, Сергій Піддубний у Голованівському, Василь Доценко у Кіровоградському, Василь Сурмило в Онуфріївському.

Будь-яка організація тримається на трьох китах — фінанси, структура й ідея.

“Просвіта” — саме та структура, яка мусить мати незалежне фінансування, тобто її повинна утримувати громада. На жаль, існуючі механізми, тобто збирання внесків, виявилися неефективними. Меценатів чи спонсорів “Просвіти” через свою опозиційність, а, отже, й маргінальність, не надбала. На місцевому рівні держава не бачить законодавчих підстав фінансувати статутну діяльність нашої організації, хіба окремі проекти, та й то через складну бюрократичну процедуру.

Звичайно, аби ми зголосилися стати бойовим загоном однієї з партій, — мали б і офіс, і техніку. Та досвід свідчить, що партії, декларуючи одне, здебільшого роблять зовсім інше, не цінують свого авторитету і фактично живуть кон'юктурою. Чи маємо право ризикувати непересічним духовним спадком заради тимчасових вигод?

Правда, у нашій області є приємний виняток — Українська народна партія, обласний осередок якої очолює член правління обласного об'єднання ВУТ “Просвіта” імені Т. Шевченка Любов Боса. Тож партійна діяльність тісно пов'язана із просвітницькою. Тут діє “Український клуб”, партія фінансувала виготовлення кількох меморіальних дощок діячам української культури, ініціювала встановлення пам'ятника Козакові Мамаю у Знам'янському районі. Це приємний, але суб'єктивний чинник, який у певний момент збігся з нашими інтересами.

Отже, не ідентифікувати себе з жодною із партій — принципова позиція “Просвіти”, принаймні Кіровоградської.

У чому ж ми вбачаємо перспективу? У тому, чим користується все громадянське суспільство Західного світу і вже почали освоювати у Східній Європі. У багатьох країнах діє закон, згідно з яким один відсоток прибуткового податку, який платять усі, за бажанням громадянина перераховують на рахунок певної громадської організації

(згідно із заявою платника податку). “Просвіта” мусить ініціювати ці процеси, керуючись не лише власними інтересами, адже нашому громадянському суспільству вкрай потрібна законодавчо унормована система ресурсного забезпечення громадських ініціатив. Тільки тоді воно матиме шанс стати сильним і стабільним.

“Просвіта” в нашій області, завдяки певній організаційній роботі, проведеній нещодавно, має й охопність, і представництво. Але все це потребує розвитку, підтримки, постійної уваги.

Про силу ідей “Просвіти” говорити не варто — вони давно відомі. Слід назвати кілька вчинків просвітян і людей, близьких до “Просвіти”, що вони зробили без принуки, з власної ініціативи, без матеріальної вигоди. Ці вчинки наближають до ціннісного сходження не лише окрему людину, а й ціле суспільство.

З ініціативи Віктора Крюкова у Долинській встановлено бюст Тараса Шевченка авторства нашого земляка багатогранного митця Андрія Німенка. Під час його головування у Знам'янці відновлено пам'ятник Шевченкові. Новомиргородські просвітяни на чолі з Миколою Суржком ініціювали встановлення кількох меморіальних дощок про історію краю, збирають кошти на встановлення пам'ятника юному Шевченкові, що може стати єдиним в Україні.

Як і чим оцінити ініціативу головного режисера Кіровоградського академічного музично-драматичного театру, заслуженого діяча мистецтв Михайла Ілляшенка, який організував виставу, зіграну акторами у вихідний для них день? Кошти від спектаклю перераховано на спорудження Кобзареві церкви у Каневі. Чи ініціативу просвітянки Валентини Топчій-Розмай, яка організувала збір книжок для дітей-сиріт, а редакція газети “Народне слово” допомогла їх доставити у школу-інтернат? Чи ініціативу просвітян зі Знам'янки, які самостужки заснували районну премію для вчителів за найкраще націо-

нально-патріотичне виховання і вручають її?

А якими критеріями вічності можна оцінити роботу наших краєзнавців — Сергія Піддубного з Голованівська, який, крім багатьох праць з історії рідного району, займається дослідженням “Велесової книги”, намагаючись стерти з давньої історії України нашарування впливів недоброзичливих сил? Чи велетенську роботу Василя Білошапки з Олександрівки, автора і співавтора не те що книжок — томів з історії рідного краю? Чи ретельну роботу Сергія Шевченка та Володимира Боська, подвижницьку діяльність В'ячеслава Шкоди, нащадка Шевченкового роду і хранителя “Кобзареві світлиці” у Знам'янці? Чи величезну організаційну роботу — проведення щорічних конференцій, ініціювання краєзнавчих читань завідувача навчально-методичного кабінету українознавства та краєзнавства Кіровоградського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського Лариси Гайди? Проте окремо слід сказати про книжку-дослідження краєзнавця Івана Петренка з Олександрівки “Нацистський окупаційний режим: маловідомі сторінки”. Це нове слово не лише у регіональному, а й у вітчизняному краєзнавстві.

Не можна не згадати про несподівану ініціативу представника технічної інтелігенції: керуючий Помічницької дистанції колій Микола Антошик встановив пам'ятний знак дисидентів-земляків, українському патріоту Петрові Чорному, старий залізничний вагон після певної реконструкції перетворив на музей станції Помічна, а нещодавно ініціював встановлення меморіальної дошки Миколі Вороному в селі Глиняному, де напередодні арешту 1938 року перебував поет.

Цей перелік можна продовжувати. Але попередити багато роботи. Не дожили ми ще до того часу, щоб не було в Україні роботи просвітянам.

Ми стоїмо перед непростими випробуваннями. Економічна криза загрожує стати не лише чинником люмпенізації, а й спричинити значні геополітичні зрушення. У цій ситуації роль людей, які розуміють глибину закоріненості власної нації, значення і вплив духовного світу, важливість і рівень сформованості культурної аурі, може незмірно зрости. Так само як і роль України, що є, попри всі негативні тенденції, найдуховнішим осердям і слов'янського, і європейського світу. Тож маємо бути не лише оптимістами, а й індикаторами, провідниками того духовного спадку, що не дасть схитнути у формуванні майбутнього.

У НОВОМУ 2009 РОЦІ

Володимир ФЕРЕНЦ, м. Івано-Франківськ

Не можна стати сучасним просвітянином без відповідного вишколу і володіння Інтернетом, саме ця проблема мусить бути актуалізована газетою і вищим керівництвом Товариства у новому році. Варто впровадити рубрику про сучасні технології громадської діяльності українців і рубрику “Антикризові поради українцю”.

Гірко констатувати, що на місцях реклами газети бракує, тому передплачують її мало. Було б непогано зробити рекламу газети та роботу в Інтернет-форумі умовами перебування в організації, внести це в статут як умову просвітянської комунікації та інформаційного єднання.

Інтернет-пост “Просвіти” повинен бути в кожному селі — це спосіб осучасненого відновлення дієвої структури “Просвіти”. А чому досі газета не пропонує практичних правових алгоритмів та процедури для громадян і осередків для притягнення порушників “Закону про мови” до відповідальності, чому не вироблено технології тиску на парламент, щоб змусити нардепів поважати державну мову?

Взірці заяв і звернень лише дратують людей. Для початку потрібно організувати з допомогою обласних осередків моніторинг мовної ситуації, налагодити методи реагування на місцях.

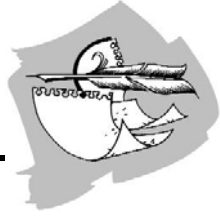
Колись, ще за керівництва обласною організацією, намагався робити такий регламент, але тоді в Товаристві була лише одна друкарська машинка. Тепер кожна навіть мала організація повинна мати Інтернет, і зараз це реально.

Бажаю Вам у новому році нормальної інформаційної присутності — зараз українцям потрібна газета “Слово Просвіти”. Хай вам усім щастить і кожному окрема усміхнеться українська доля, принесе розраду з колядами і щедірками Різдвяних свят! Наші погляди завжди будуть звернені до Києва. В новому році бажаю доброго здоров'я керівництву і всій “Просвіті”!

Фото Олеса Дмитренка

“Відчиняймо неба двері,
Божі слухаймо слова”.

ВЕРТЕПНА ЗІРКА

Марія ЛЮДКЕВИЧ,
м. Львів

Коли мене вітають з днем ангела влітку чи восени, я віджартовуюсь, що я — Зимова Марія, точніше Різдвяна, бо й справді народилася 7 січня. Це велике християнське свято — Різдво Христове — вплинуло, вважаю, на мою долю, зрештою, і на мою поезію, в якій у всіх періодах мого життя присутні мотиви зимових свят.

Ще з дитинства в моє життя Різдво увійшло як велика таїна, одкровення, диво. Окрім того, що ми, діти, знали, що народився Син Божий, який дарує людям спасіння, очікування свята і підготовка до нього були великою подією.

На Святвечір, коли сходила на небі зоря і сповіщала новину про народження Божого дитяти, вся родина сідала вечеряти. Святковим обрусом застеляли стіл, дванадцять пісних страв подавала мати, а ми всі допомагали їй готувати.

Тато заходився біля куті, чистив горіхи, розтирав мак. З куті починали вечерю. Ми молилися, і тато всіх благословляв, щоб ці страви спожити і нових свят дочекатися.

Борщ з вушками, риба, вареники з капустою, узвар... Запалювали свічку, і тремтливий вогник об'єднував нашу родину.

На підвіконня, за звичаєм, ставили тарілку з кутею для померлих, щоб близька душа на тому світі знала, що про неї пам'ятають.

А по краях столу під обрусом клали часник, щоб злі духи обминали нашу хату.

На Святий вечір починали ходити вертепи. Ми дуже тим тішилися. Одного разу я була навіть в ролі циганки в такому дійстві.

Зима тоді намітала метрові кучугури в селі Нижня Липиця на Рогатинщині, але це не лякало колядників, які під вікнами дзвінок сповіщали: “Ой радуєся, земле, Син Божий народився”...

Згодом у своїх віршованих спогадах я написала про “Золоте яблуко” вертепу, де були такі рядки:
*Буйне свято вертепу було —
і нема.*

*Тільки в пам'яті іскрою давня зима
На тарелі мені подає новорічним
Яблуко Золоте —
Сподівання правичне.*

На Різдво рідні ходять одне до одного в гості, прощаючи криве слово чи якісь образи. Це велике свято робить душі людей згідливими й лагідними.

До мене другого дня свят, на Марії, щороку приходять у гості друзі. І про це я написала цикл віршів “День Ангела”. Ось один із них:
*На Марії — до Марії,
А на Петра — до Петра.
Свята ці — душі стихія,
Найщасливіша пора.*

*День — як білий лист паперу,
А на нім — зоря Різдва,
Відчиняймо неба двері,
Божі слухаймо слова.*

*Вже Марія із дитятком
В ореолі, бо свята
Музика, неначе згадка,
Звідтіля до нас зліта*

*Ми щасливі, бо спасенні,
Тільки жаль, немов Змія,
Ми гріховні, ми смиренні,
Славимо твоє ім'я.*

*Носимо вертепну зірку
І не бачимо, чому
Із очей Марії гірко
Сльози скапують в п'їтму.*

У моїй сім'ї теж зберігаються усі традиції святкування Різдвяних свят. Ще коли діти були школярами, з 1990 року, напередодні Різдва моя старша донька Леся допомагала молодшій сестрі Христі шити костюми до вертепу. Пам'ятаю, як вчителька української мови ди-сидентка Мирослава Зваричевська організувала у львівській СШ № 36 перші вертепи (Христя вико-

М. Людкевич з дочкою Лесею і внучкою Мирославою

нувала роль чортика) й учні навіть їздили колядувати до Києва в Ліни Костенко і Наталі Кашук.

А мій чоловік — художник Орест Білоус — був у дорослому вертепі творчої інтелігенції за одного із “тріє царів”. І коли вони прийшли колядувати до хати, то залишилась світла згадка на довгі роки.

У період відродження українських традицій у Львові кожна школа, інститут чи організація мали свій вертеп, у центрі міста влаштовували конкурси на краще виконання вертепних вистав.

Стоїмо, бувало, в центрі міста, а з кожної вулиці випливають з великою зізвздою колядники. Подивись на це диво з'їжджались до Львова з багатьох міст.

З часом усе змінюється. І те, що дозволено і відбулося, стає природним. Нині у Львові біля ялинки колядують звичайні городяни, які просто не можуть жити в Різдвяні свята без коляди.

На площі Ринок змагаються вертепи, які приїжджають з різних районів, — просвітяни, союзняи, освітяни.

Та й снігу, як бачимо, уже нам зима шкодує, ніби випробовує нас.

Але ми готуємось до свят заздалегідь. Хтось коптить у дворах в бочці шинку, хтось із городян робить закупи в рідних селах. А справжні газдині печуть-випікають, бо свята на порі, то гості любі в хату.

А я тішуся, коли приїжджають з Києва мої внучки — другокласниця Мирослава і шестикласниця Настя. Вони обидві не перший рік відвідують автентичний дитячий театр “Дай, Боже”, тож мають по десять вишитих сорочок із різних регіонів України, навчаються усього того, що є духовною цінністю в українських традиціях.

Бажаємо навзаєм при зустрічі одне одному гарно зустріти Різдво, а потім — нового дочекати. Отак від Різдва і до Різдва життя минає, а ми прославляємо Бога, який народився, і нашу молоду Україну.

А я пишу свої різдвяні вірші в полоні зимових свят, бо ж знаю, що “зійде зоря і вкотре нас здивує, і ко-ляда продовжить наші роки. Хтось відгукнеться, хтось когось почує на зламі віку в цих снігах глибоких”.

Отож дарую вам свій “Різдвяний мотив”:

*Здається, що ялинкові красуні
Збігли з гір в моє місто,
Щоб ошчасливити його.*

*Живицею пахне і хвоєю,
Колядники розносять коляду,
Ніби радість на таці.*

*Свічки вечорові скапують
У кольорові долоні темряви,
Дзвони церковні у серці.*

*Молитвою дні вивисуються,
Біля шопки діти здивовані,
Ніби на початку світу.*

*Скарбник ділить наколядоване
На всіх вертепників...
Радуйтеся і торжествуйте!*

*Дзвіночки срібні витьохкують,
Перша зірка зійшла.
Маленький Ісусик плаче.*

Різдво!

КОНЦЕРТ СЕРЕД СТЕПУ

Про незвичайну пригоду, що трапилась під Новий рік з великим українським актором і драматургом Марком Лукичем Кропивницьким, розповідає його онук Ігор КРОПИВНИЦЬКИЙ.

життя країни, а згодом — під час війни. Але втішає, що навіки лишилися в пам'яті українців твори Кропивницького — драматурга, актора, поета, композитора; його смілива подвижницька діяльність у боротьбі за духовне визволення уярмленої нації. Пісні його стали справді народними, згадаймо бодай “Соловейка”. Досі живуть численні легенди та спогади сучасників, збереглися афоризми. Найчастіше то були смішні мініатюри. Але траплялись і трагікомічні, бо життя мандрівних акторів було сповнене несподіванок і ризику, що часом таїло навіть смертельну небезпеку. Свідчення того — ось ця оповідка Марка Кропивницького, яку я почув від матері.

...Ой нелегкі часи пережив наш народ у Російській імперії! Під жорстоким “валуєвським пресом” опинилося все українське — і мова, і культура. А щодо театру, то становище мандрівних труп було жаляю-гідне. Аби вижити, акторам доводилось весь час мандрувати селами і містами, вистави відбувались по хатах, стайнях або на ярмарках просто неба. Пересувались здебільшого кіннями, разом з реквізитом. Особливо тяжко доводилось навесні, ко-

ли шляхи перетворювались на болото, і єдиний порятунок тоді — дістатися до глядачів волами.

А хіба легше було взимку? Як захурдєлить, бува, як ударить мороз за 20 градусів — тільки і рятують тоді мужицькі кожухи та валянки.

По всіх усяодах, по найвіддаленіших куточках України пролягли гастрольні шляхи Марка Лукича від його хутора Затишок, що на Слобожанщині.

Того передноворічного дня давали спектаклі поблизу станції Старовірівка, що за 20 верст від Затишку. А коли опустилася завіса, заспішили додому.

І ось уже запряжено трійко коней, зі сміхом закутались актори в теплі кожухи, і широкі сани крізь хуртовину, лютий мороз і снігові замети покотилися знайомим путівцем.

Швидко сутеніло... Коні відчайдушно долали одну перешкоду за іншою. Раптом, коли до хутора лишилося верст із п'ять, вони занепокоїлися, заїржали і зрештою злякано зупинились. А за мить стала зрозуміла причина такої поведінки: за санами унадилася ціла зграя голонних вовків.

“Ет, і чому я не прихопив із собою рушницю?” — скрушно мовив Марко Лукич. — Ото було б полювання! А тепер міркуй, що робити з

звірюками, як ми вийдемо з цього місця? Вони чили мандрівників, і їхні хижі очі загрозливо виблискували при світлі місяця, що проглянув крізь хмари й освітив усе навколо. Ситуація майже безнадійна.

“Батьку! Може, дістати шаблюки з реквізиту? — вигукнув один з акторів. — Не чекати ж, доки замерземо, а ця мерзота нас з'їсть!”

На деякий час запала тривожна тиша... Та раптом степом прокотилася могутня пісня — “Гей, нумо, братці, до зброї! Гей-гей...” Це Кропивницький сміливо завів своєї улюбленої, козацької. — “Дамо відсіч звірячій зграї! Гей!” — підхопили мелодію всі актори, вимахуючи довгими шаблями... І, як на диво, вовки, мабуть, не чекаючи такого зухвальства, трохи відступили, а потім, наче у відповідь, гуртом завили, підводячи вгору мордяки.

Такого дійства ніхто не очіку-

вав. Настала якась тривожна мить, і ніхто не міг передбачити, що буде далі... Та переможна пісня зазвучала з новою силою.

“Тримаймось, наша бере! — захоплював друзів Марко Лукич. — Тримаймось до кінця”.

...Невідомо, чим закінчилася б та несподівана пригода, та до обложених вовками акторів долинув дзвін кінської зброї. За мить на дорозі з'явилося кілька саней — то поверталися додому сусіди. Вони розігнали залишки вовчої зграї пострілами з рушниць, а Кропивницький з товаришами щасливо дісталися хутора й опинилися в обіймах рідних та гостей.

Про цей несподіваний концерт у зимовому степу мій дід не раз згадував у колі друзів. Щиро дякуючи Богові, який не полишив бідних акторів у скрутну хвилину, він обов'язково завершував цю оповідку піснею “Гей, нумо, братці, до зброї!”

***
*Схилилося небо на втомлений обрій,
І дзвони тривоги сполохано б'ють:
Було б в цьому світі надійно і добре,
Щоб люди зуміли всі кривди забути.
Щоб “око за око” — зосталось в Талмуді,
А мудрість прощення була торжеством...*

*Я хочу дожити до днів, коли буде
Брататися Правда з великим Добром!*

*Добра і Правди
Щиро зичу всім!*

Ганна ЧУБАЧ

ГРУШЕВСЬКИЙ УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

У Національному університеті “Києво-Могилянська академія” відбулася презентація двотомного видання Юрія Шевельова “Вибрані праці”: Книга I. Мовознавство. Упорядник Лариса Масенко. Книга II. Літературознавство. Упорядник Іван Дзюба.

Юрій Шевельов — одна з найвидатніших постатей української науки і культури ХХ століття. Він — автор фундаментальних мовознавчих досліджень, численних розвідок з історії української літератури, есеїв, літературно-критичних та полемічних статей з актуальних проблем національного буття. Змушений залишити Батьківщину в роки Другої світової війни, він зробив блискучу наукову кар’єру мовознавця-славіста в престижних університетах Заходу, але ніколи не полишав думкою Україну. Вона була в центрі його інтелектуального світу. Але на Батьківщині ім’я його було заборонене, величезний і різноманітний доробок невідомий. Тільки із здобуттям Україною державної незалежності з’являються видання його праць, і потреба в них зростає.

Дмитро ДРОЗДОВСЬКИЙ,
Києво-Могилянська академія, “Всесвіт”

Життя Юрія Шевельова (Шереха) могло б стати предметом окремої дисертації, навіть кількох. Юрій Шевельов, безсумнівно, — знакова постать в історії української культури і науки другої половини ХХ століття.

Україна для Юрія Володимировича поставала зоною відчуження, в якій панує советська ідеологія, що нівечить і підкорює собі особистість митця, науковця.

Юрій Шевельов тривалий час навіть боявся приїхати до Києва, передбачаючи, що це може завдати проблем і йому, і його “шановним ворогам”. Дослідник світового рівня, який міг би насолоджуватися успішним життям у США, болів Україною і страждав від своєї відірваності. Тяжко віддати своє життя одній великій ідеї, а в кінці шляху зрозуміти, що це служіння було марним, що твої думки неприйнятні, викликають не здорову дискусію, а заперечення і відштовхування. Чимось це нагадує шлях Христа — чи це лише ще одне *imitatio*?

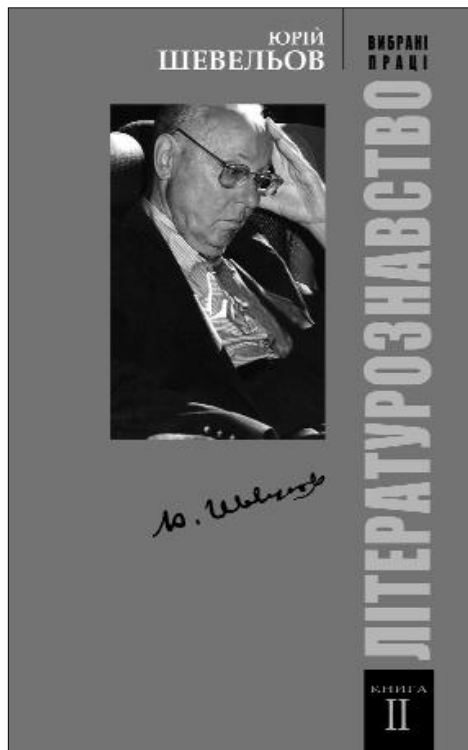
Із Шевельовим важко полемізувати, бо ця людина — надзвичайний ерудит. Ті ж дискусії, які виникали за його життя, часто мали ідеологічне *заплямування* (в першому томі праць Ю. Шевельова, який упорядкувала професор Лариса Масенко, завідувач кафедри української мови Києво-Могилянської академії, є полемічна стаття “Так нас навчали правильних проізоношень”, у якій Шевельов іронічно полемізує з фантомом “Галини Тарасюк”, за яким стояли ідеологи радянського мовознавства: Інститут мовознавства ім. О. Потебні, І. Білодід та В. Русанівський). Про все це було згадано на презентації двох томів вибраного Юрія Шевельова, розподіленого між стихіями мовознавства (упорядник Лариса Масенко) й літературознавства (упорядник Іван Дзюба). Природно, що перший том, менший за обсягом, належить лінгвістиці, а другий, літературознавчий, більший. Проте сам Ю. Шевельов уважав себе лінгвістом, а літературознавчі розвідки навіть підписував псевдо — Юрій Шерех, про що зауважує Л. Масенко у вступній статті до першого тому.

На початку презентації було показано “живе” інтерв’ю, яке дав Юрій Володимирович на Чернівецькому обласному телебаченні під час свого візиту. На жаль, у Києві, як сказала Лариса Терентівна, так і не вдалося знайти жодного запису — все знищено. Доводиться констатувати, що постаті Шевельова в Україні й досі не розкрито.

У студії “Пролегомена до вивчення мови та стилю Г. Сковороди” з першого тому Юрій Шевельов зазначає, що перед тим, як зробити висновки, науковцю доводиться провести величезну чернову роботу.

Юрій Шевельов завжди прагнув до об’єктивної (наскільки можливо) точності й виваженості у висловлюваннях. Навіть в інтерв’ю він сказав, що оптимістично дивиться на майбутнє української мови та подолання постколоніальної залежності. Але, як зауважив знайомий лінгвіст, професор Костянтин Тищенко, можна помітити, що перед тим, як сказати “так”, Шевельов замислився. Саме ця відповідь була неоднозначною і неспростую для того, хто все життя присвятив входженню української науки на світову арену.

Але одними з останніх слів, що прозвучали в записі, були слова, що “Карфаген української провінційності і меншовартості” має бути зруйнований. Має... Прагнучи підвести ризик до сторічного ювілею Юрія Володимировича, важко сказати, що сьогодні цієї мен-

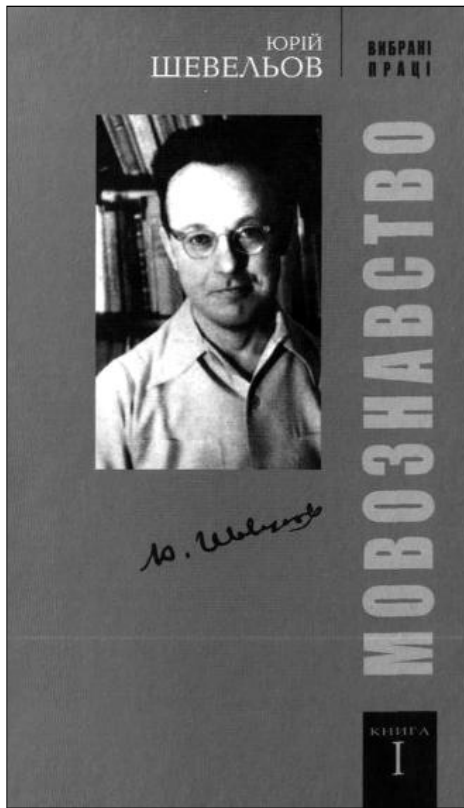

шовартості в Україні немає. Сучасний політичний бомонд (який уже давно розпродав Україну), народні обранці (які вже давно купили Україну), Президент України (який вважає, що Україна — це він), Прем’єр-міністр (як виявляється зі слів Президента України, “воровка”) тощо — ось те, від чого застерігав Шевельов. Політика хамства править бал, і головне — змінити це неможливо. Ситуація критичного абсурду, коли вже важко дистанціюватися від того, що відбувається. Ще крок — і тебе закрутить веремія. Але абсурд виявляється навіть у тому, як зауважила Людмила Ткач, доцент Чернівецького університету, 17 грудня, день народження Шевельова, випав на святкування дня “працівників” секс-індустрії, про що радо повідомили всі загальноукраїнські канали. Натомість ніхто не згадав про ювілей Юрія Володимировича.

Академік Микола Жулинський, який головував на презентації, розповів, наскільки простим і складним водночас у спілкуванні був Юрій Шевельов. Простим, бо хотів поділитися з кожним ідеями.

Михайлина Коцюбинська згадала випадок, який, певно, і справді багато важив для Юрія Шевельова: коли на Першому конгресі українців перед виступом Юрія Шевельова Михайлина Хомівна встала на знак поваги. А далі піднялась уся зала. Що мав тоді відчувати Шевельов, який боявся України, боявся її режиму, що “працював” на знищення особистості?! І зрештою Юрій Володимирович у вітанні до публіки сказав сакраментальну фразу “Мої дорогі друзі і шановні вороги!” М. Коцюбинська назвала кілька концептів, важливих сьогодні для сприйняття Шевельова. Один із них — *суб’єктивність*. Кожна стаття Юрія Шереха має власний почерк. До речі, це можна без перебільшення сказати і про мовознавчі розвідки. Студія “Так нас навчали правильних проізоношень” — взірць суб’єктивності, але в позитивному сенсі. Не йдеться про те, що автор підтасовує факти, навпаки, Шевельову-Шереху в точності могли б позаздрити найкращі науковці світу. Але головне — вміти сказати своє слово в науці.

Костянтин Тищенко повторив фразу Маркса: “В кожній іншій людині ми бачимо

тільки себе, мов у дзеркалі”. Це справді так: ми сприймаємо людину лише тією мірою, якою ми самі готові її сприйняти такою. Якщо щось випадає з нашого поля зору, тобто чогось ми ще за браком досвіду не бачимо, то цього до певного часу не побачимо.

Називаючи чорне чорним, варто згадати, що студії Шевельова, в яких він досліджує історію української мови, у світі вважали не те що марними, а незрозумілими. Панував міф, підсилений теорією Шахматова, про спільну коліску слов’янських мов. У такому разі народи, а відповідно, і мови поставали братами і сестрами в дружному імперському колі. Проте, як слушно зауважив К. Тищенко, “ця теорія не заперечувала наявності діалектів”. Що ж тоді: спільна коліска, і діалекти?

Шевельов розумів, що українська мова житиме не стільки, скільки житиме літературна мова, а скільки житимуть її діалекти. У радянському мовознавстві проблема діалектів української мови — болюче питання. Тривалий час ця тема перебувала під табу для дослідників, адже які діалекти можуть бути в мові, що сама сяк-так є “какви” діалектом великої російської мови. В імперських ідеологічних умах жевріла думка, що українська мова — “австріяцька видумка”. Але саме діалекти — основа будь-якої мови.

2008 рік ознаменував себе словником нецензурної лексики Лесі Ставицької, в якій величезна кількість нецензурщини — з російської пропискою, а словник сленгу також здебільшого орієнтований на російський фонд. Чи цього прагнув Ю. Шевельов, який в інтерв’ю в Чернівцях сказав, що йому подобається те, що сучасні українські поети вміло вводять сленг у власну поетичну мову (як Юрій Андрухович тощо). Але все-таки для Шевельова це мало більше “соціолінгвістичне” значення, що потверджує живучість мови, але не значення естетичне.

Євген Сверстюк згадав свій досвід спілкування з Юрієм Володимировичем, зауваживши, скільки побоювань було в Шевельова перед поїздкою в Україну. І все ж такі пан Сверстюк у листах переконав Юрія Володимировича приїхати.

Євген Сверстюк розпочав делікатну полеміку з Іваном Дзюбою, упорядником другого, літературознавчого тому, зауваживши, що в цьому томі немає такої знакової праці Юрія Шевельова, як “Москва, Маросейка” (1954). Але те, що зачепив пан Сверстюк, довела до стану “неврозу” Оксана Забужко. По-перше, епістолярій “внучки” Забужко і “дедушки” Шевельова, за словами Оксани Стефанівни, — це останній епістолярний роман в Україні. Думаю, що це не зовсім так, а епістолярієм із Шевельовим могла б похвалитися не лише пані письменниця. По-друге, пані Забужко, яка неодноразово виступала в пресі із побоюваннями, що ювілей Юрія Шевельова пройде непоміченим, сказала, що шкодує, що ці два томи побачили світ, бо Шевельов, якого впорядкував Іван Дзюба, **посірів**. Подібне твердження дивує: говорячи про аристократичний етос, пані Забужко

дозволяє собі вкрай неетичні висловлювання. Для Забужко “дзюбівський” Шерех вишов “правильний”, що не створює проблем. Звичайно, у другому тому пані Оксана не знайшла і передмови до своєї збірки “Авто-стоп”, яку написав Юрій Володимирович, фірмово “перепрошуючи”, що її закиди до Дзюби аж ніяк не випливають із цієї проблеми.

Можливо, пані Забужко хоче створити пантеон авторів, на яких за нею має бути закріплено бренд на “прочитання”. Погляд Івана Дзюби — це погляд Івана Дзюби.

Директорка Видавничого дому “Києво-Могилянська академія” Віра Соловійова запропонувала пані Оксані зробити третій том, щось на кшталт “Шерех без цензури”. Михайлина Коцюбинська сказала, що одним із концептів Шевельова був концепт *толерантної поваги* до іншої думки. Якщо думка Івана Дзюби віддзеркалює певну ідеологічну тенденційність (свого часу Дзюба був одним із центрів, навколо якого гуртувалися молоді інакодумці), то чи не є погляд Оксани Стефанівни ідеальним? Чи, може, письменниця, як наш Президент, хоче розписатися в тому, що Шерех (*дедушка*) — це я, а я — це Шерех? Зрештою, ця полеміка завершилася пропозицією видати третій том Шевельова без купюр.

Важко уявити, хто ще в Україні міг би впорядкувати том Юрія Шереха, крім Івана Дзюби. Звичайно, Оксана Забужко має право на власне бачення, але чи варто в дискусіях забувати про етичний код і настільки артикульований в останній праці Забужко “аристократичний етос”? Так, Дзюба не включив програмної статті про *здобутки і втрати української літератури на прикладі роману Гончара*. Але чи довго ще відбуватиметься кидання блискавок у Гончара, автора ідеологічних “Пропоросів”, але також і творця, скажімо, чарівної новели “Модри камінь”.

Має відбутися планомірний перегляд минулого спадку. Чи, може, після книжки Оксани Забужко образ Лесі Українки також буде *прихвизованим*? Невже ми й досі не навчилися вести виважений діалог?

Так, Оксана Забужко має рацію, що в нас і досі проблеми з оптикою, і досі Україна не відкрила для себе спадщини великого мовознавця і критика. Але в пані Оксани є схильність впадати в крайнощі: зауважуючи, що Шевельова вивчають лише в Могилянці, вона зробила хибне узагальнення. Мовознавець Людмила Ткач розповіла про результати власної роботи щодо впровадження праць Шевельова до університетських курсів. Лариса Масенко згадала, як Юрій Володимирович був в Одесі, де після ефіру, що відбувся напередодні, до нього підходили одесити і дякували за його мудре і потрібне слово.

Тенденція поширення ідей Шевельова в нас не дуже оптимістична. Але не варто спекулювати на проблемах, маємо працювати і вивчати Шевельова. Можна скупити всі його книжки, але без належного опрацювання це ім’я залишиться таємничим сфінксом.

На презентації було згадано цікавий факт, на який покликається Л. Масенко у передмові до першого тому, про *суперечку* Романа Якобсона і Юрія Шевельова, після якої Шевельов мав переїхати працювати в Колумбійський університет. На жаль, Роман Якобсон, який співпрацював із російськими спецслужбами, став заручником цих позанавкових схем. Звичайно, це дуже неприємний факт, який кидає пляму на Якобсона як на людину. Але чи можемо перекреслити його науковий доробок, як пропонує пані Забужко? Зрештою, в Якобсона є прекрасна розвідка “Лінгвістика і поетика”, в якій він висловлює сакраментальну думку: чи така вже прірва між літературознавством і мовознавством, як вважають деякі дослідники? Здається, Юрій Шевельов на це запитання дав вичерпну відповідь усім своїм життям.

В інтерв’ю у Чернівцях на запитання журналістки про те, коли ж в Україні буде лауреат Нобелівської премії, Юрій Володимирович спокійно відповів: а хіба це показник? Скільки талановитих авторів так і не здобулися на Нобель! Натомість важко уявити, скажімо, літературу ХХ століття без Айтматова, не лауреата.

Літературний процес, на чому наголошувала Михайлина Коцюбинська, для Юрія Шевельова природний. На все свій час, а нам залишається спокійно і негласливо працювати і відкривати для себе світ Юрія Шевельова, принаймні через два томи вибраних праць.

СЕЛЯНСЬКИЙ ДВІР БЕЗ ГОДУВАЛЬНИЦІ?

Петро АНТОНЕНКО
Фото автора

НОСТАЛЬГІЙНЕ

Корову мама тримала до своїх 70-ти. Збула, коли вже стали діймати болячки. Та й то за моїм наполяганням — батька не було вже кілька років. Я все торочив мамі, що можу приїхати щось допомогти хіба у вихідні. А до корови треба не менш як двічі на день, в будь-яку погоду й пору року. Навіть якщо вона не доїться. Це вже потім я зрозумів, що супроти моїх вмовлянь, начебто логічних, стояла інша, селянська логіка — ціла філософія. Корова була для селянського двору чимось більшим, ніж свійська тварина, що дає молоко. Мама тому й не хотіла збувати Лиску, що цим наче відрізнявся цілий шмат буття. Того, з яким пов'язане щорічне, як правило, взимку, очікування телятка, а з ним духмяний запах молозива, щолітня косовиця й гребовиця на наших розкішних придеснянських луках, щоранкове вигання корівки на пасовище, в череду, коли з'являється нагода перекинутися словом із сусідами. А для мене й моїх однолітків, змалку включених у це сільське буття, це означало ще й періодичне “пастити чергу”. Чомусь називали саме так, а не “череду”. Навіть у нашому порівняно невеликому, на 300 дворів, селі було аж три *пастушні*: корів тримали майже в кожному дворі, а пасти череду більшу, як сто голів, було непросто. Ось і ділилося село на три череди. У нас рідко наймали постійного пастуха, тож пасли самі — по черзі — утрюх, отже, випадало раз на місяць. А це, особливо якщо серед літа, був, наче у приказці, “день, як рік”. І набігаєшся, аж ноги гудуть, і належишся горілиць на траві, дивлячись у глибоке небо — коли корови разів зо два на день прилягають відпочити. Було, було...

ПРОЗАЙЧНЕ

Окрім “людських”, були, звісно, й корови в колгоспі. Щоправда, коїлися там дивні речі. Мабуть, мало над чим так експериментували в радянській економіці, як над селом. Хімізація, кукурудзація, меліорація — це лише частка всьляких “...зацій”, якими смикали наше село. Чергову таку назвали “спеціалізація і концентрація”. В нашому районі на Чернігівщині затіяли один із колгоспів перевести на вівчарство, інші — на свинарство, птахівництво, овочівництво. Але водночас почали виморювати в селах традиційне сільське виробництво. Наприклад, садівництво — подекуди сади просто вирубували. Наслідки цього бачимо й сьогодні. Звели рибицтво, бджоларство. Та й основні галузі: якщо у колгоспі спеціалізувалися на іншому, то тут не лишалося ні корів, ні свиней, ні птиці.

У моєму селі Авдіївці вдарили по скотарству. То був просто абсурд. Річ у тім, що це було єдине село в районі, де площа луків значно перевищувала площу орної землі. На сотнях гектарів найкращих урочищ над Десною були мало не в пояс трави сінокоші, в інших, ближче до села, були пасовища. І ось тут, де сама природа і здоровий глузд споконвіку веліли розводити худобу, почали скорочувати

поголів'я. Натомість побудували районний свинокомплекс, хоч свині не могли пастися на луках, а з'їдали все, вирощене на наших нешироких ланах. Це було у 70-ті роки й поглиблювалося стрімко наростаючим знелюдненням сіл. Тож ішлося до того, що корів заноситимуть до Червоної книги.

Як і очікували, чергова “...зація” лопнула, як мильна бульбашка, разом з колгоспною системою і Радянським Союзом. А понад десять років тому, вже в незалежній державі, почався процес деколективізації: ліквідація, точніше, реформування колгоспів, розпаювання й приватизація землі й майна. Та коли реформи, й не лише аграрні, а й загальносуспільні почали “пробуксовувати”, коли народ кинули на самовиживання, почалося відродження на селянських дворах, зокрема й у хлівах, де замукали нові лиски.

Мій однокласник Петро, тяжко відпрацювавши в шахті й заслуживши законну ранню пенсію, задовго до своїх 50-ти повернувся з Донбасу в нашу Авдіївку, на обійстя вже покійних батьків. Взяв під свою працювану руку батькові й тещині городи і невдовзі завів міні-ферму з кількох корів. Тоді для мого друга почалася нова шахта з тією різницею, що над ним ніхто не стояв, і все залежало від нього самого. Такі хлопці швидко відродили поліське молоко. Вже чимало років на Чернігівщині, а вона — один із перших регіонів України за тваринництвом, саме селянський двір давав і дає основну кількість молока. І лише решту — нескінченно реформовані сільгоспідприємства.

Але зараз пишу не про ностальгічне й ліричне, а про прозу життя. Ідеться не просто про сумно традиційну неувагу й неповагу

Якось непомітно в наше життя ввійшов східний календар, і ми повірили, що собака, миша чи корова під нашою ялинкою в новорічні свята запрограмовує життєві події на цілий рік. Цими днями навіть ті, хто не вірить у всьлякі ворожіння, читають гороскопи. 2009-й — рік Вогняного Бика, або Корови. За китайським місячним календарем, він починається 26 січня і триватиме до 13 лютого 2010-го. Якщо цього року хочете досягти успіху — працюйте, адже бик (інакше віл) — трудяга, він симпатизуватиме працелюбним і терплячим. Усі ваші вчинки повинні бути продуманими і зваженими. Віл сприятиме тим, хто працює на землі. У повсякденному житті на перше місце виходять традиційні цінності: авторитет глави сім'ї, пошанування батьків, консервативність у побуті та в родинних стосунках. Це буде рік житейської мудрості та повернення до природних витоків. Якщо ви дотримуватиметесь правил, то рік буде сприятливим і принесе матеріальні статки, душевну рівновагу і щастя в особистому житті.

Корівка-годувальниця... До неї українці ставляться з особливою любов'ю. Може, тому, що ще з часів Трипілья автохтони сповідували культ Бика і Рала, тому, що сірі, білі, червоні корівки на сільському дворі були ознакою самого життя для багатодітних селянських родин, а в тяжкі роки впрягалися в плуг поруч із господарями...

Молоко в усі часи було і є улюбленим харчем дорослих і дітей, а наші казки розповідають про молочні ріки з кисільними берегами.

Напередодні Нового року ми вирішили поговорити про наших годувальниць.

І розмова наша вийшла серйозною...

до села й селянства, а про мафіозне пограбування селянина. І державою, й навколдержавними рекетирами. Це не лише “цінова політика”, коли з літра молока, закупленого у селянина за гривню, роблять, живлячи низку посередників, не один літр бовтанки для магазинів за чотирикратною ціною. Це ще й нахабний обман селян молокозаводами, насамперед, на жирності та якості молока, це хитроумні “страхування” худоби, проблеми ветеринарії, скуповування тварин за безцінь зальотними пе-

рекупниками. Усе це знову почало підрубувати під корінь щойно відроджене тваринництво.

БЛАГОДІЙНЕ

Таки ж український селянин не вмирущий, як і його корівчина. Попри все, в селах і районах Чернігівщини почали створювати спілки здавачів молока, не покладаючись на державні контролюючі органи на кшталт неповороткого Антимонопольного комітету. А в моєму селі сталися несподівані позитивні зміни.

Втім, не зовсім несподівані. Коли почали розпайовувати колгоспи, у нас знайшлося з десяток господарств, які не пішли у перелицьовану подобу колгоспу. Група моїх земляків вийшла з колгоспу остаточно — на волю. З реальними паями, тобто земельними ділянками й майном, і створили кооператив “Надія”. Так і господарюють. І непогано виходить. Пощастило з керівником колективу — це Галина Ілляш, енергій й ерудиції якої варто позаздрити. Встигла повчитися навіть на курсах жіночого бізнесу, тож не випадково виграла єдиний на всю область грантовий конкурс.

Міжнародна організація “Хайфер Продакшн”, яка розташована у США, надає активну благодійну допомогу селянам країн, які проходять шлях соціальних та економічних реформ (передусім колишнього соцтабору Європи). Коштів даремно не роздають, а шукають людей неледачих. Оголосили конкурс на Чернігівщині, розглянули кілька поданих проектів. Перемогу здобули мої земляки на чолі з Галиною Ілляш. І ось уже майже два роки “Хайфер Продакшн” впроваджує її проект у моєму селі. Організація безплатно передала селянам 25 чистопорідних корів, що дають до 25—30 літрів молока за день, з умовою, що першу народжену цю коровою теличку селянин зобов'язаний так само безплатно передати котромусь з односельців (якщо спершу народжуватимуться

бички, господар може залишити їх собі). А другу й наступні телички господар залишає собі. Хто знає, скільки коштує така корова, зрозуміє, що це за подарунок. Філософія організації вибудована на християнських нормах допомоги ближньому. Тож це виходить за межі просто економіки.

Проекту передувала значна підготовка: курси, як треба доглядати таку корову. Спершу довелося навіть агітувати за проект. Благодійники могли б подарувати одразу й півсотні корів, але дехто з колгоспних “ідеологів” зумів налаштувати селян проти проекту, про що вони вже шкодують і стоять у черзі за коровами.

Це був лише початок. Кілька-надцяти дворам подарували породистих свиноматок, двом охочим господарям, до речі, молодим, вручили бджолосім'ї, з яких ті почали власні пасіки. Кооперативу “Надія”, під егідою якого здійснюється допомога, благодійники передали набір техніки для заготівлі сіна й іншого корму. А ще подарували обладнання для власного молокоприймального пункту: холодильну установку та прилади для швидкого й точного аналізу молока. Кооператив відкрив власний молокоприймальний пункт, до якого почали переходити господарі з інших пунктів села. Перейшов сюди й мій однокласник, якому давно набридло те, що його обдурювали.

Чотири роки тому Петро, як і більшість моїх односельців, був на боці, чи правильніше сказати, учасником помаранчевої революції, адже вона не обмежувалася столичним Майданом. На добротному паркані свого обійстя, на зло сільським кучмістам-януковичам, наклеїв здоровенний портрет сьогоднішнього Президента. Але ніякої волі менше говорити про політику. Лише розчаровано махне натруженою рукою і переводить розмову на те, чи буде сіно на придеснянських луках — корові ж треба його на зиму не одну тонну...

— Миколо Петровичу, неодноразово чула, як лагідно Ви відгукуєтеся про худібку. Звідки така любов до тварин?

— Народився я на Чернігівщині в селі Осіч, яке колись належало до знаменитого Крупецького монастиря поблизу Батурина, ліквідованого після революції. Нині він капітально відбудовується. Монастирські люди були вільні, ніколи не знали панщини, займалися різними промислами: хліборобством, рибальством.

Після революції з одного монастирського приміщення зробили восьмирічну школу, я там навчався. В інших влаштували зерносклади. Землю розділили “на їдока”, селяни жили самостійно.

Коли я був малий, ми тримали двоє корів. Їх пасли в череді, а я підпасував увечері. Одну звали Лиска, а другу Райка. Вони були дуже слухняні, особливо Лиска. Сказав, куди йти, — вона туди йде, і все, що накажеш, виконує.

Мій батько пропрацював завідувачем фермою у тому самому селі майже сорок років. На його фермі було близько восьмисот дійних корів, а всього в селі — дві тисячі.

Усе моє життя пов’язане з тваринами. Батько з самого ранку йшов на доїння. Тоді корів доїли на лузі, там, де випас, ставки, річка. Ми туди ходили купатися. Це найприємніші спогади.

— Ви вирішили продовжити справу батька?

— Закінчив Харківський інститут механізації сільського господарства і прийшов працювати в радгосп “Київський” (це землі Миротської сільської ради, туди входила й Буча). Це було на той час знамените господарство, новаторське.

Любов до тваринництва мені прищепив Герой соціалістичної праці Іван Руденко — надзвичайна людина. Навіть у ті часи в радгоспі надоявали по 5 600 літрів молока

НАШІ КОРОВИ — ЧЕМПІОНИ

на корову. Ми були на дошці пошани на Виставці досягнень народного господарства, отримували високі зарплати, премії. Іван Юхимович мене вчив: “Корова пережила все — війну, післявоєнні труднощі. Нею орали, вона й молоко давала. Ті, що мали корову, навіть у Голодомор вижили”.

Ще з дитинства я знав, що корова — це годувальниця.

Коли став директором радгоспу імені Шевченка, на чотири села було три ферми: Петрушанська, Гореницька й Луцька. Молочне господарство часом бувало збиткове, бувало прибуткове. Але здаючи молоко, наче в банку відсотки отримуєш. Корів доять щодня. Надой 10—15 тонн — отримав гроші. І так постійно. А щоб мати прибуток, наприклад, від фруктів чи овочів, потрібно чекати рік.

Тваринництво — це основа села. На відміну від овочівництва чи

Микола Винник — голова КСП “Шевченківське” у Києво-Святошинському районі. Особливе місце в господарстві займає тваринництво. Микола Петрович мріє зробити його якнайкращим. Про це наша розмова.

Перше теля Лисичка, яке з’явилося на світ завдяки трансплантації ембріона

інших галузей сільського господарства, тут цілий рік є робота для механізаторів, водіїв, доярок, охоронців, інших працівників. Села, у яких лишилися ферми, — живі, розвиваються. Люди мають роботу, зарплатню. Село, де немає ферми, занепадає. Такої інфраструктури дрібних підприємств, як на Заході, у нас немає. Де в селі працювати? У школі, дитсадочку, на пошті — та й усе. А що іншим робити? Їхати в місто або за кордон. Це, звичайно, менше стосується приміських сіл, де люди їздять на роботу в місто. А віддалені села стають безперспективними. Не маючи роботи, люди спиваються, нація деградує. Більшість наших керівників вийшла з села, а до села ставляться, як прибульці з космосу.

— Нині тваринництво в Україні занепадає, а Ви будете найсучасніший тваринницький комплекс. Як Вам вдається “плисти проти течії”?

— Дев’ятнадцять років працював у радгоспі імені Шевченка. Ми завжди мали непогані статки. У Києво-Святошинський район 1961 року вперше завезли з Голландії породи корів голштині і розподілили по господарствах. Корови цієї породи високі, худі, але дають багато молока. До нашої зони вони не зовсім пристосовані. Науковці методом схрещування з цією породою вивели українську чорнорябу молочну породу, адаптовану до наших кліматичних умов.

У КСП “Шевченківськом” ми організували племзавод. У Києві

щороку в червні—липні на ВДНГ проводять виставки, на які запрошують представників племзаводів, що мають високі показники. Спеціальна фахова експертна комісія визначає переможців. За останні п’ять років наші корови нижче третього місця не посідали, бо можуть давати до 12—13 тисяч літрів молока за рік.

Технік штучного осіменіння корів Людмила Дуплій двічі була чемпіоном України зі свого фаху.

— Як впроваджуєте найновіші досягнення?

— У селі Лука побудували доїльний зал за шведською технологією, де 400 корів за зміну доїтимуть двоє доярок-операторів, тож усіх корів переведемо туди. Процеси комп’ютеризовано. На доїння водночас заходить 24 корови. Коли закінчується молоковіддача, комп’ютер відключає апарат і подає відомості про кількість молока.

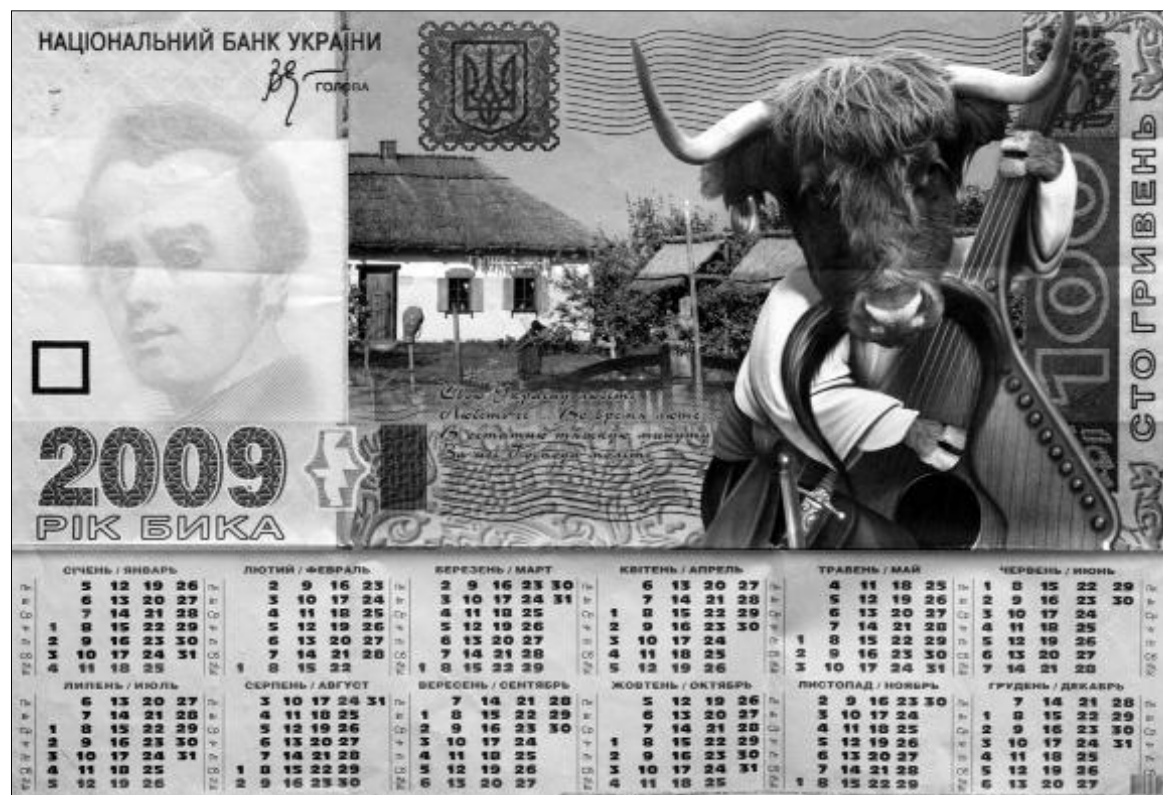
Якщо корова захворіє, про це одразу дізнається ветеринарний лікар. Ось-ось побудуємо корівник у Луці й почнемо так працювати.

Нині ми надояємо 6 000—6 300 літрів молока від кожної корови за рік. Коли почне працювати цей зал, сподіваюся, тисячу-півтори літрів на корову за рік додамо. Тварини житимуть у комфортних умовах, і це дуже важливо.

Якось я їздив до Ізраїлю і дізнався, що там емігрант з України побудував неподалік від Тель-Авіва доїльний зал на першому поверсі, а на другому — ресторан, відгороджений лише скляною стінкою. На фермі працює 12 осіб, а в ресторані — 60. Школярі з околиць приїжджають сюди на екскурсії. Діти сидять у ресторані, замовляють їжу, морозиво, а в цей час їм розповідають і показують процес догляду за коровами й телятами.

І в нас буде так і ще краще.

Спілкувалася
Надія КИР’ЯН

ШАНУЮТЬ БИКА, ЗБИТКУЮЧИСЬ НАД ТАРАСОМ

Доброго дня, шановні просвітяні! Цими днями завітала до свого поштового відділення і серед гламурних журналів побачила цей плакатний календар, який надсилаю. У мене не вистачає слів, щоб описати своє здивування: побачити очі з автопортрета Шевченка поряд з... рогатою худобою! Оттак урізноманітнити грошовий знак — мабуть, потрібно бути неабияким дизайнером. Я купила цей кален-

дар (на щастя, останній на пошті), бо вважаю його ганебним.

Спершу хотіла написати до ПП “Студія “Марко”, яке видало цю поліграфічну продукцію, але подумала: чи зрозуміють? Мабуть, там працюють освічені люди, але не відчують межі між пошануванням року Бика і збиткуванню з рядків Шевченка.

Наклад цього покруча — 500 тисяч примірників. Дуже сумно.

Так хочеться вірити, що “Просвіта” зверне увагу не лише на випуск газет, журналів, книжок, а й українських календарів.

З повагою

Людмила СТРИЖКО,
сmt Іванівка, Херсонська область

Від редакції. А що думаєте ви, дорогі читачі? Які календарі-2009 варті обговорення? Пишіть!

2009 рік

Дві тисячі дев’ятий рік,
ти Мінотавра правнук кривий?
Чи молодий і сильний бик,
якого пограйки красиво і натхненно
протне, прошпажить й кине на арену
тореадора переможний крик?

Дві тисячі дев’ятий рік,
чи, може, Зевс ти у подобі зубра
і йдеш узять жону собі для втіх —
цнотливу, лагідну, вродливу, мудру?
А за любов, як справжній чоловік,
ти кинеш їй під ноги материк?

Дві тисячі дев’ятий рік,
а може, ти не Зевс, не Мінотавр,
а віл,

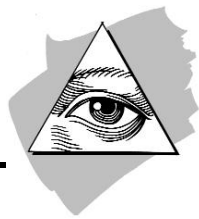
що йде селом, загубленим між трав,
між трав і бід, між сліз і мрій?..
Ти Віл отой,

якому стане і снаги, і сил
зорати землю, що заткав пирий!

Раїса ХАРИТОНОВА

Дорогі просвітняни!

Між двома календарними датами в різних календарях християнської цивілізації — 25 грудня і 7 січня — стоїть осьова дата: 1 січня. Її ми в жоден спосіб, через надмірну осучасненість, не поєднали з Різдвом Христовим, хоч проблема часу й історії розв’язується тільки в цій вселенській події, яка, як ми розуміємо, не могла бути без вселенського акту, в якому брав участь Всевишній. Втілюючись у людську подобу, Він наповнив глибоким змістом і людську істоту, й історію людства, нагадавши про те, що людина причетна до безвічного, яким є, передусім, категорія

Слова. І не випадково апостол Іван нам усім нагадав, що в почині було Слово і Слово було Бог. Отже, рідне Слово безвічне. Через нього ми прилучаємося до нашого минулого і до нашого майбутнього. Саме в Слові ми реалізуємося як творчі особистості: чи тоді, коли співаємо різдвяних коляд, чи коли вчимо дитину вимовляти перші слова, чи голубимо квітку, кажучи: “Яка краса...”

Ми всі причетні до Великого Українського Слова. Ми покликані чути Його, вимовляти Його, наповнювати безвічним змістом, як це робили до нас наші пращури, прославляючи народження Сонця, Бога, Христа.

Як ми знаємо, все земне минуще.

Змінюються ландшафти, швидкості, виміри самого часу, але залишається незмінною поєднаність людини з Невомом через Рідне Слово.

Нехай наші душі виповнює те світло, яке закумуляоване в нашому Слові, наснажує тією енергією, що накопичувалася віками! Нехай всі майбутні 365 днів 2009 року не затьмарять нашого сумління, не стануть днями розпачу і зневіри, адже з нами — Рідне Слово, яке було в почині роду й народу. Воно нас береже, а ми Його охоронці.

Христос народився!

Славімо Його!

Павло МОВЧАН

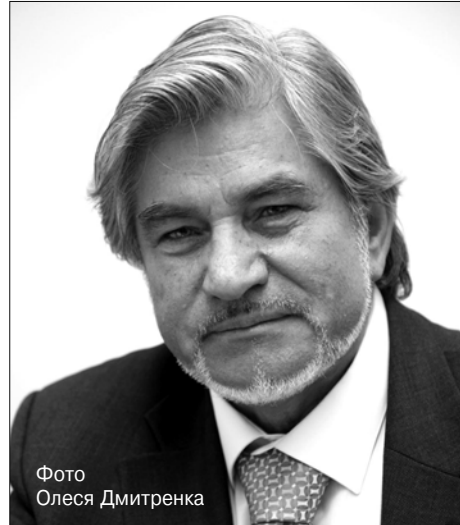

Фото
Олеся Дмитренка

ЧИ ЕЛІТНА НАША ЕЛІТА?

Давньогрецький філософ Діоген (той, який “жив у діжці”), дивував сучасників також своєю епатажною поведінкою. Зокрема, він просив милостиню у статуй, щоб привчити себе до відмов, адже люди подають калікам, жебракам, юродивим, убогим і не подають філософам, тому що знають, що каліками і жебраками вони ще можуть стати, а мудрецьми — ніколи! Ця історія згадується щоразу, коли бачиш, як ігнорує еліта людей креативних, мислячих, знаючих. Мабуть, тому звучне, гарне слово “еліта”, за яким стоїть шляхетність, інтелект, вишуканість, коректність, моральна досконалість мало асоціюється з тим, що ми спостерігаємо в повсякденному житті. З одного боку, глянець журнальних фото, усмішки на рекламних щитах, зустрічі в палацах і на презентаціях, і водночас — невиконані обіцянки, холодні квартири, брудні вулиці, перманентне подорожчання життя, і скандал, який чомусь вперто називають демократією. Можете уявити такий стан в будь-якій країні Євросоюзу, до якого так прагнемо? І де була б така еліта, якби подібне відбувалося в іншій європейській країні? І чи потрібна така еліта?

Володимир ІЛЬІН, доктор філософських наук, професор Київського національного університету імені Тараса Шевченка

1. НОМЕНКЛАТУРА У “ДВОРЯНСТВІ”

Виникає питання: що таке еліта і якою вона повинна бути? Справді, еліта — потреба суспільного розвитку, без неї держава втратить правильний орієнтир і загине. Еліта — як капітан на кораблі в бурхливому морі. Світова історія — це насамперед історія зародження, ствердження і взаємодії національних еліт. Передусім, звичайно, владних. Тобто тих людей, які є “пасіонаріями” (Л. Гумільов), в яких домінує “воля до влади” (Ф. Ніцше), які обрані “світовим духом” (Г. Гегель), які відчують своє “божественне” покликання. Адже як інакше пояснити, наприклад, впевненість *Александра Македонського* в успіху своєї задури завоювання світу, коли він із сорокати тисяч армією виступив проти багатомільйонної Азії, здолавши могутнього перського царя *Дарія*? Або відчуття своєї місії князем *Володимиром*, який увійшов у європейську цивілізацію не через війну, як варвар, а через прийняття християнства. Або відмову *Г. Сковороди* від усіх пропонуєваних матеріальних благ і посад заради пошуку істини, яка відкривається через “сродну працю” і “філософію серця”.

Саме еліта через своїх пасіонарів є “вічним двигуном” розвитку суспільства і нації. Якщо еліта втрачає своє призначення — вести народ, то він відразу потрапляє в болото деградації — в культурі, моралі, економіці, політиці. Згадаймо паралізованих старечим маразмом і розумовою неміччю радянських “вождів” на трибуні мавзолею, відразу до яких і стала справжньою причиною застою і потім розпаду СРСР. Хто міг повірити в майбутнє країни, яку презентує така убога еліта?

Еліти завжди були і завжди будуть. І завжди залишатиметься віра в них як у найкращих представників народу. Для виконання своєї місії еліта повинна відповідати критері-

ям, викристалізованим у процесі розвитку суспільства. Найголовніша вимога — еліта повинна усвідомлювати: *влада, посада — не привілей, не нагорода, а обов’язок і хрест перед народом, готовність до жертвності*. Цим завжди відрізнялися обрані, про яких ми говоримо як про аристократів духу, поборників свободи. Їхня жертвність в ім’я вищих цілей — не істеричний сплеск, а постійна готовність відстояти свою позицію, свою ідею, не поступитися заради вигоди репутацією і честю. Для *Тараса Бульби* у *М. Гоголя* козак — еліта суспільства — повинен померти *чесною смертю*: в бою за віру і Вітчизну, і не інакше! Чим вища ідея, заради якої людина приносить себе в жертву, тим вища і правда, на основі якої формується *довіра* до еліти.

В історії суспільства святі, мученики, ідейні революціонери та інші борці жертвували власним життям заради добра, справедливості, рівності. Завдяки цьому в свідомості народу вкоренилося переконання, що пристрасть до похоту розкоші несумісна з особистою жертвністю, отже, з елітарністю. Тому людей, які прагнуть влади заради користи, багатства, не сприймають як еліту суспільства. Це — багатії й олігархи, або, як стверджував *Дж. Лондон*, “ходячі шлуки, набиті начебто високими ідеями”. Проте олігархи — це далеко не ті “нові руські” з анекдотів, і справу свою з приватизації всього і вся — заводів, банків, землі, звань, титулів — знають добре, що й робить їх елітою.

Можна дискутувати, наскільки сьогодні потрібна жертвність, які її межі, й чи її сприймуть. Адже ми живемо в умовах фінансової економіки, “грошового ладу”, де людина бореться не за виживання, а за комфорт. Кардинально змінюється система цінностей, а з нею — і саме розуміння елітою своєї ролі й призначення у світі. Привілей, нагороди, пільги вона приймає, а ось жертвувати, не “поступатися принципами”, працювати не на себе, а на благо інших, як того від неї чекають, не поспішає. Хто з представників нашої провладної еліти за роки незалежності виявив жертвність, ас-

кетизм, відмовився від пільг, депутатської недоторканності, поділився прибутками, владою чи відмовився від неї в ім’я збереження національних інтересів та розвитку держави? Представники еліти — а говоримо насамперед про владу — вважають себе особливими, “надлюдьми” (Ф. Ніцше), обранцями долі, яким “все дозволено”, які “все знають” і мають право на *все* — владу, багатство, зневагу до інших, недотримання слова і все те, що в суспільстві породжує впевненість в “несправжності” нашої еліти. А як інакше, якщо “вони” поділяють суспільство, деклароване як демократичне, на “них” — еліту, і “простих”, “пересічних” українців, котрі, як і при феодализмі, повинні залежати від рішень “звище”.

Проте в часи феодализму, зокрема нашого, влада могла бути легітимною тоді, коли її представник відповідав “чину”, тобто був милосердним до підлеглих, відповідальним за вчинки, тримав слово, був сильним і хоробрим, здатним на жертву. Прикладів безліч. На їхній основі створюються уявлення та міфологія про добрих, справедливих, мудрих правителів, які турбуються передусім про народ, а потім про себе. Саме тому вони й мають право на палаци, владу, краще життя тощо. Віра в цей міф і змушує боротися проти засилля чиновників, влади, сподіватися на правду і справедливість, робити революції. Страх перед останнім змушує еліту знати міру своїх зловживань і цинізму, періодично роздаючи нагороди і певні блага “іншим”.

2. НАЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ

Нинішня українська еліта сформувалася під час свідомого руйнування і поділу (дерібану) державного, тобто народного добра. Ваучеризація насправді була правовою легалізацією збагачення тих, хто *знав, як потрібно ділити*. У процесі приватизації (поділу) втрачено страх моральної відповідальності перед суспільством. Принцип “багатство і майно за будь-яку ціну” був вірусом, який вразив життєво важливі духовні структури суспільства в бізнесі та політиці. Були цілі

— *стали мішені*. В підсумку в такій “конкурентній” боротьбі виграв не найкращий, а найхитріший, найжорстокіший, найцинічніший, найбайдужіший до моральних наслідків своїх дій.

Сьогодні традиційна мораль — фікція для тих, хто зробив свої капітали, проник у владу і закріпив своє місце в еліті. Поки в 90-ті роки всі сміялися над тупістю й обмеженістю “нових українців” і “нових росіян”, вони впевнено збагачувалися, розвивали бізнес, ділили сфери економічного і політичного впливу, влаштовували змагання, як перейти з мільйонера у мільярдери тощо. Для такої еліти міркування про потребу моральної й інтелектуальної складової — свідчення наївності й обмеженості тих, хто прагне примарної духовності, а не конкретних грошей і влади.

Проте саме останнє — одна з головних причин *виродження* і заміни еліт. Італійський соціолог, економіст, математик XIX століття *В. Парето* довів, що розвиток еліти циклічний, він проходить кілька етапів. На початку шляху еліта активно формує мету суспільного, національного розвитку (*інтелектуальна еліта*), йде у владу (*вольова еліта*) на служіння народу. Така еліта “першого призову”, яка виконує головну роботу — прорив у нове, краще, світле, очікуване. А потім починається поступове заповнення простору навколо цієї *справжньої еліти* “попутниками”, які оточують її жадібним натовпом і починають випрошувати для себе належні місця — в ім’я і для блага. У нас це, як правило, стосується “хлібних” посад, які дають можливість “розв’язувати питання” і не потребують особливих професійних чи креативних здібностей. Головне — одержати вигоду, пільги, блага, почесні, нагороди, звання. Однак згадаймо, як обвішували себе орденами і званнями радянські лідери, і як це раковою пухлиною виїдало совість, бажання, прагнення і, найголовніше, — віру в перспективи людини творчої, діяльної.

А якщо так, то героями стають не ті, хто *вміє і може*, а пролазливі, всюдисущі баби *параски*, вміння яких полягає в улесливій віропід-

даності, від якої нудить усю країну. Головне — терпляче вистояти в черзі й отримати свою порцію — влади, посад, пільг. Часу вистачає, адже робити все одно більше нічого не вміє.

Слід враховувати, що влада, або політична еліта — це не абстрактна категорія. Вона складається з конкретних суб’єктів, тобто людей, що є її носіями, особисті тимчасові інтереси яких можуть домінувати над довгостроковими інтересами не лише суспільства, а й тієї групи, до якої належить конкретна людина. Інтереси ці можуть бути різними — не лише економічними, а й пов’язаними з психічним влаштуванням суб’єкта владної діяльності. Серед них особливо потрібно виокремити “жадобу влади”, яка суперечить демократичним засадам.

Суть цієї “жадоби” в тому, що далеко не всі, хто завдяки вибору долі одержав владу, готовий добровільно віддати її лише через те, що закінчився встановлений термін. І це особливо актуально, коли йдеться про найвищий владний Олімп. Можновладці шукають і знаходять тисячі способів і хитрощів зберегти за собою реальну владу — всупереч закону, правилам, моралі, принципам, що й породжує неповагу і сумнів до такої влади, яка тим більш називає себе елітою. Чому ж, всупереч заявам про “націю”, “патріотизм”, “історію”, “дух” і “душу” народу виникає така еліта?

3. МОЖНОВЛАДЦІ ОТОТОЖНЮЮТЬ СЕБЕ З АРИСТОКРАТІЄЮ

Еліта — це вчені, мислителі, творці, а не лише політики і влада, як у нас прийнято вважати. Проте спостерігаючи той перманентний скандал і безлад, який триває в нашій владі, важко назвати її елітою. Зрозуміло, що йде боротьба за інтереси, вигоду, посади та інші потрібні для “потрібних” людей речі, але далекими від благородства і моралі засобами. Адже хоч би які були часи, еліта — те найкраще, відбірене, рафіноване, виплекане високою культурою мислення, моралі й діяльності — повинна залишатися собою. Еліту потрібно не плутати з *номенклатурою*. Остання й перебирає на себе ім’я еліти, всіляко витісняючи справжніх творців політики, мистецтва, держави, науки. Для номенклатури потрібні не творці, а виконавці, слуги, хоч саме вони продають і зраджують першими, адже для лакея, казав *Б. Спіноза*, немає героя.

Еліта — річ дуже дорога, і потрібен час для її підготовки і виховання. Чим бідніша країна, тим менше шансів формування і зростання еліти. Її заміщають містечкові угруповання, “свої хлопці”. Об’єднуючись у клани, вони приходять до влади і визначають себе як еліту. В дію вступає принцип “свій-чужий”, починає домінувати жорстка ієрархія,

Закінчення на стор. 7

3 нагоди сторіччя від дня народження Степана Бандери в Україні й у зарубіжних українських громадах відбуваються різні заходи — “круглі столи”, читацькі конференції, презентації книжок, присвячених цій історичній постаті. 2009-й оголошено Роком Степана Бандери.

Богдан ОЛЕКСЮК,
прес-служба УІНП

Степана Бандеру вважали вкрай небезпечним три окупаційні режими: польська влада 1936 р. засудила його до смертної кари (за організацію помсти за “пацифікацію” українців), нацистський режим 1941 р. ув’язнив у концтаборі за Акт проголошення незалежності України у Львові, а радянський за активну самостійницьку боротьбу 1959 року організував його вбивство.

Попри розмаїття оцінок постаті Степана Бандери, сьогодні є всі підстави стверджувати, що його діяльність стала одним із наріжних каменів в утвердженні ідеї суверенітету України, вагомим внеском у розбудову української державності.

Про це йшлося на “круглому столі” “Місце і роль Степана Бандери в українському національно-визвольному русі 20—50-х років ХХ ст.”, який організував Український інститут національної пам’яті. Участь у ньому взяли науковці й експерти. Це, зокрема, в. о. голови Українського інституту національної пам’яті академік НАН України Ігор Юхновський, директор департаменту формування політики національної пам’яті та історичного аналізу УІНП доктор філологічних наук Олег Білий, начальник Галузевого державного архіву Служби безпеки України кандидат історичних наук Володимир В’ятрович, доцент кафедри новітньої істо-

СТЕПАН БАНДЕРА: РУЙНУВАННЯ СТЕРЕОТИПІВ

рії України Київського національного університету ім. Т. Шевченка, директор музею історії Київського університету кандидат історичних наук Іван Патриляк, доцент кафедри політичних наук Київського національного університету будівництва і архітектури кандидат історичних наук Василь Деревінський та інші.

Як зазначив, відкриваючи “круглий стіл” Ігор Юхновський, завдання Українського інституту національної пам’яті — повернути добре ім’я Степана Бандери українському суспільству, а тому учасники “круглого столу” мають розробити відповідну тактику, знайти для цього засоби.

Про символіку постаті Степана Бандери говорив начальник Галузевого державного архіву СБУ Володимир В’ятрович. “Чому постать Бандери неоднозначна? Ще за життя він став символом, і, напевно, сила символу полягає в тому, що ним або дуже захоплюються, або ненавидять”.

Його біографія — це своєрідний фокус історії України ХХ століття. Його родина пройшла через польські, радянські, німецькі репресії, він сам став знаковою особою у протистоянні всьому антиукраїнському. Вороги зробили його уособленням усіх міфів, які були потрібні для поборювання українського визвольного руху. Ці міфи і закиди, як-от тероризм, співпраця з буржуазними розвідками, з німцями тощо — все це зосереджувалось на постаті самого Степана Бандери”, — зазначив Володимир В’ятрович. “Нема сторінок в його біографії, за які українець-патріот мав би червоніти. Вважаю, що, абсолютно логічним кроком буде указ про присвоєння Степанові Бандері звання Героя України.

Для того, щоб позиціонувати роль Степана Бандери в правильному розумінні й полегшити сприйняття цієї постаті в Україні, треба представляти Степана Бандеру в контексті української історії, тобто як одного з діячів визвольного руху, порівнювати із Симоном Петлюрою, Іваном Мазепою. Діячів такого формату найбільше шельмували ті сили, які не бажали, щоб український народ здобув незалежність.

Ще важливіше показувати Степана Бандеру в контексті світової історії. Він — типовий діяч революційного визвольного руху, які були в інших країнах. А методика, яку використовували українці, була притаманна й іншим народам. Тож можна провести аналогію між Степаном Банде-

рою і Юзефом Пілсудським, який теж проводив терористичні акти, перш ніж очолити загальнонаціональний рух. Можна порівняти його з Менахемом Бегіном, який став героєм Ізраїлю і навіть прем’єр-міністром. Можна порівняти з Майклом Колінзом, який розпочав боротьбу як підпільник, а закінчив одним із керівників Ірландської Республіки. Так знімемо нездорову напругу й віддамо належне цій людині, її місії в історії. Слід зруйнувати радянські міфи і стереотипи, які досі панують у суспільстві”.

Директор департаменту формування політики національної пам’яті та історичного аналізу УІНП Олег Білий підкреслив, що постає питання про можливість застосування терористичних методів у боротьбі за державність. “Часто приховують деякі факти, що індивідуальний терор — відповідь на державний. Тож постає філософське питання — якою мірою можна виправдати індивідуальний тероризм, чи мусимо ми його визнавати? З кінця 60-х років індивідуальний тероризм засуджують у всьому світі, тим часом державний тероризм продовжує існувати і діяти. Сьогодні, коли ми міркуємо про те, щоб відзначити діяльність Степана Бандери, то повинні брати цю обставину до уваги”, — зазначив Олег Білий.

Можемо констатувати, що Бандера був видатним діячем українського національно-визвольного руху і символом української історії. Завдання всіх, хто працює в галузі відтворення національної пам’яті, у тому, щоб створити громадську думку, яка відповідно висвітлювала б постать Степана Бандери. Як компроміс, який варто застосувати в символіці цієї постаті, можна запропонувати нагородити Бандеру орденом Свободи чи Ярослава Мудрого.

Підсумовуючи роботу “круглого столу”, в. о. голови УІНП Ігор Юхновський повідомив, що Український інститут національної пам’яті 2009 рік оголосить Роком Степана Бандери. “Має бути інформаційний наступ. І ми повинні підготувати багато за матеріалами сьогоднішнього “круглого столу”.

«МИ ЗА УКРАЇНУ ГОЛОВИ ПОКЛАЛИ»

Михайло ВАСИЛЕНКО,
м. Київ

Одвічна боротьба українського народу за визволення з-під чужинського ярма завжди плекала своїх героїв. Одним із них був провідник Організації Українських Націоналістів Степан Бандера.

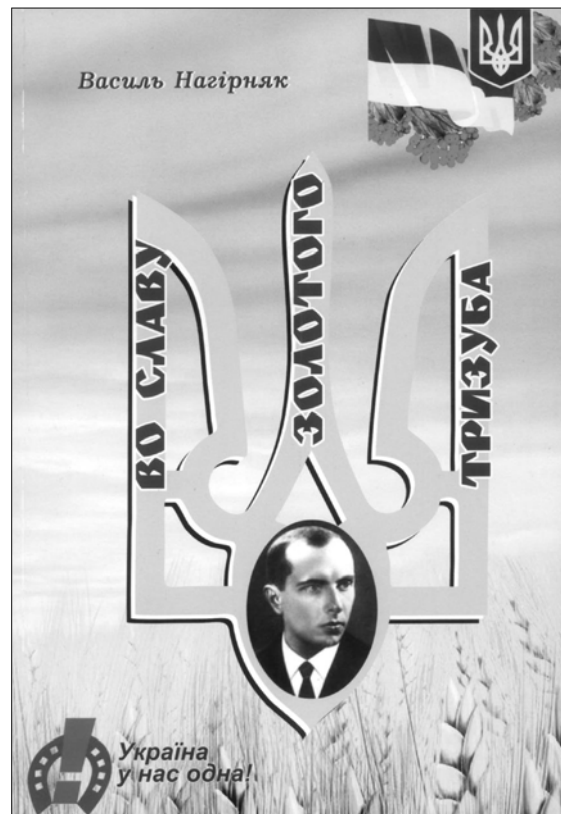
Про сина українського народу, який до останнього подиху залишився вірним українській національній ідеї, журналіст із Галичини Василь Нагірняк видав книжку “Во Славу Золотого Тризуба” (Івано-Франківськ, “Лік”, 2008).

Як свідчать історичні джерела, а не московські маніакальні ідеї й антиукраїнська пропаганда, що виливається з усіх усюд на наших співвітчизників, українці, керовані визвольною національною ідеєю, ніколи не переставали боротися за свою самостійність і самодостатність.

Життя і діяльність одного з найвидатніших політичних і громадських діячів ХХ століття, провідника ОУН Степана Бандери та його жертвна боротьба за вільну і незалежну самостійну Українську державу — зразок для всіх поколінь українців, у яких одна земля, одна Батьківщина.

Українській нації потрібна правда не лише про визвольний рух, історію боротьби проти окупантів будь-якої масті чи “отечественних” душогубів, а й неодмінно зразок наслідування для подальшої боротьби за незалежність, створення справдешньої України.

Книжка Василя Нагірняка про провідника ОУН — насамперед для молоді. Адже ніхто не зможе заперечити, що ще довго Україна матиме одвічних ворогів. Та й невідомо, скільки ще людей впаде на цій полі крові й боротьби. Здається, що В. Нагірняк наново відкриває сторінки національно-визвольних змагань на чолі з провідником. Можливо, автор цього художньо-публіцистичного полотна пише надто пафосно, але, витриманий в біографічному стилі, твір привертає увагу. Акцентовано на самовідданості героя поставленій меті, його жертвості задля

великої справи — визволення українців з чужинської неволі.

Як зізнається автор, досі він знаходив лише епізодичні описи життя і боротьби Степана Бандери. Художнього твору про провідника ОУН не зустрічав. Відоме дослідження за редакцією Д. Чайковського “Московські вбивці Бандери перед судом” (Українське видавництво у Мюнхені, 1965. — 728 с.; Дрогобич: Бескид, 1992).

У художньому дослідженні В. Нагірняка, який видрукував лише першу частину — 150 сторінок — трилогії, постають епізоди дитинства, юності, шкільні та студентські роки майбутнього провідника, розгортаються

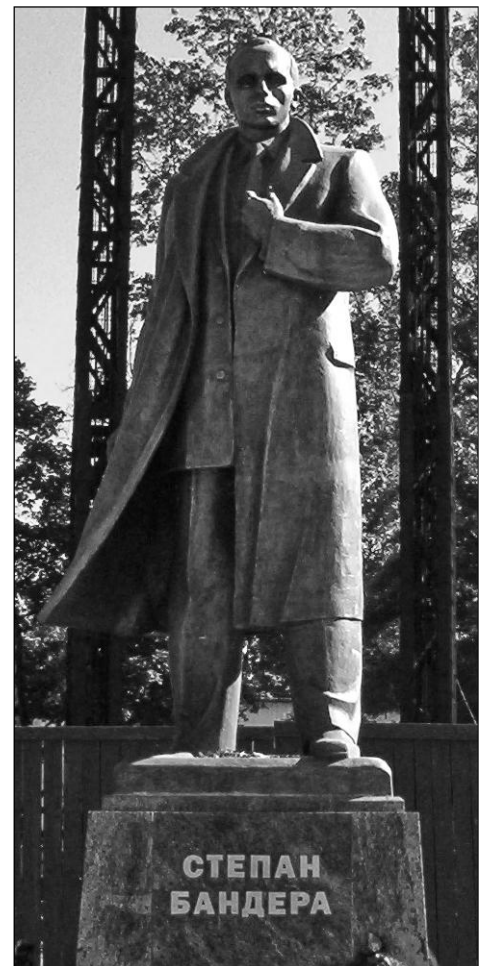
драматичні львівський і варшавський процеси над ним. Ув’язнення, очікування смерті, рокованість буття не спиняли його самовідданої боротьби за волю України.

Степан Бандера прожив лише 50 років. Від 1 січня 1909 до 15 жовтня 1959-го, до того фатального пострілу запродавця Б. Сташинського. 24-річним Сепан Бандера стає крайовим провідником. Отже, лише чверть століття свідомої боротьби. Із них кілька років ув’язнення. Польська окупація, гітлерівська, більшовицька... А яка сьогодні? — навіює думку автор повісті читачеві. Що робити? — постає одвічне питання перед українськими патріотами у незалежній державі. І тут знову на повен голос звучить, уже вкотре, заклик до об’єднання, до консолідації патріотичних сил.

Василь Нагірняк спробував розкрити деякі причини трагічних помилок та недогляду в цій боротьбі: розрізненість українських вождів, їхнє невміння забути особисті образи, непомірні амбіції...

Овіяні немеркнучою славою і нечуваним героїзмом, пише В. Нагірняк, безстрашні українські повстанці з’являлися перед ворогом несподівано і громили його нещадно, адже воювали на своїй землі. Українці заявили світові про прагнення власної держави, як і сьогодні, як століття тому, як і в усі часи визвольних змагань.

Як бракує нам, сьогоднішнім, отже, і майбутнім, наголошує автор, геніальних українських умів, що вели за собою бойові загони Української Повстанської Армії, здобували величчя перемоги... Можливо, найбільші вони були під булавою Богдана Хмельницького, Северина Наливайка, Івана Сірка? А може, Тараса Шевченка, Івана Франка й Лесі Українки, яка запитувала, чи всі ми одноставно станемо до лав борців за Україну. “Хто ж то вкаже тобі дорогу, хто

Пам’ятник Степану Бандері у Львові

підведе тебе, мій бідний народе?” — говорить Іван Франко вустами захисника покривджених, героя повісті “Перехресні стежки” адвоката Є. Рафаловича. Такі, як ці наші світочі: Тарас Шевченко й Іван Франко, Симон Петлюра і Євген Коновалець, Роман Шухевич і Степан Бандера. Надзвичайно цілеспрямовано вказували вони нам дорогу: друзі-українці знову разом... І знову — боротьба... Вічна боротьба.

Головосіки. Насварив сьогодні Настуню — або не рви яблука, бахуре пустий! Скільки то можна вчити?.. Ще би урвала маку, або, сохорань Боже, капусту на самі Головосіки врубала! Боже, таке на світі твориться, а цій діві хоч кіл на голові теши.

Богородиця. Знову приходив Городов, забрав “Псалтир” і зошити, що я в них співанки та казки списував. Таже, кажу, знаєте, пане-товаришу Городов, що мені тої книжки треба, й так уже “Біблію” сте забрали. “Треба,— скрикнув,— із тебе тепер дяк, што із... карабін. Поп твой сбежал в банду, тепер о церкві ми позаботімсь”. А солдати, псяюхи, вкрали тютюнець, що я насік і сушив на припічку. Прости їх, Господи!

Здвиження. Гаддя сьогодні в землю ховається, а людині хіба йому завидувати — нема перепочівку.

Вбили голову сільради в Зеленому, а з Красника вчительку з собою в ліс забрали. Кажуть, Заведія.

Покрова. Батьки їли квасне, а оскома в синів на зубах.

Прийшли діти зі школи, а Михайлик годину упослідь, забився в кут і плаче. Давали в школі одержину бідним і з багатодітних, хотіли і йому куфаєчку дати, але чоловік з району вчув, що син дяка, і наказав то.

Луки. Забув сказати сьогодні Парасці, аби часник-лук посадила під зиму. Як бабі не напімни, то не здогадається до самого прирештя.

Найшли в Черетові сховок, але всі повтікали, тільки сестра Жавого, що з ними була там, не умкнулася від пса — догнав її в чагарях, — то розбезпечила гранату й лягла на неї. Загинув також один солдат. Упокій їх, Господи, душу!

Дмитрія. Сьогодні капітан повіншував Дмитрика з іменинами. Перестрів коло школи й допитувався за отця Ординського. “Поп, каже, бандіт, отець твой пріхвостень і ти бандеровское отродье...”

Михайла. Таки прибув Михайло на білім коні — вчора Кострича забілілася, а сьогодні й у нас зима приймилася. Люд ще не весь буришку* впораїв, будуть тепер ватри на городах палити, лопатами ряди відкопувати. Біда.

Михайликові на свято купив куфаєчку, аби за тою не кривдував, та й решті п'ятьом щось мус було дати.

Пилипа. Буде й душі мій піст, а не лиш тілу. Прийшов учора Заведія з трьома боївкарями, та й баба з ними. Бійтеся, кажу, Бога — до мене Городов, як у корчму, ходить, за “св'язі” з отцем допитує. А вони мені — не бійся, вже не буде, Ординський вмер у Космачі на тифус.

Василь ПОРТЯК

ГУЦУЛЬСЬКИЙ РІК

(На берегах старого календаря)

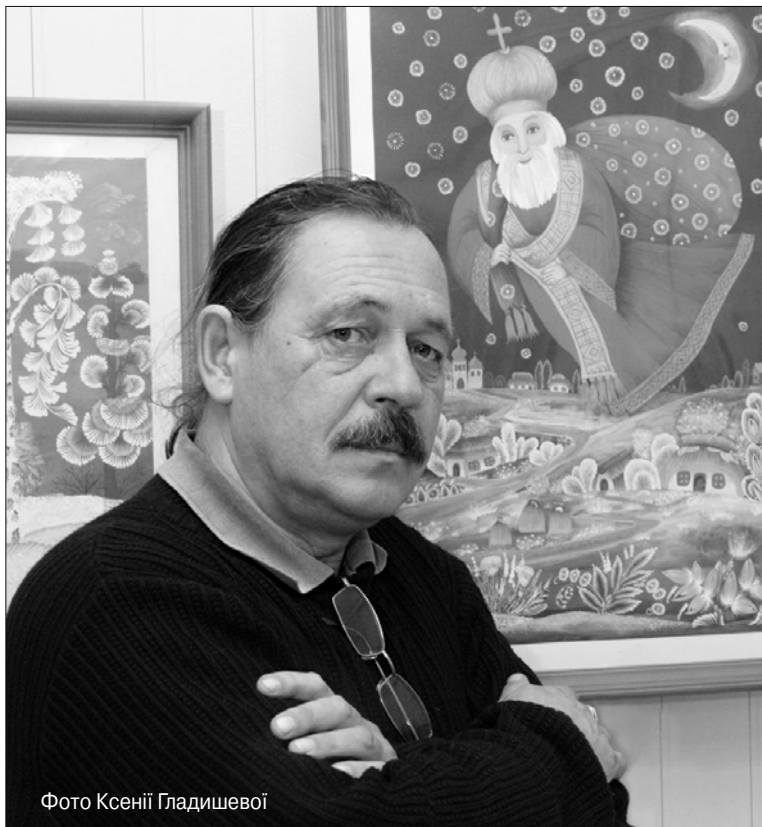

Фото Ксенії Гладішевої

Прости, Боже, його душу, але чи пастиреве то діло — збрійно по лісах блавучити?

Андрія. Баба сидить у кутку й лиш очима світить, а ми в одно ворота дозираємо. Лиш би хто намкнувся — бабу під піл, у тьму єгипетську. Це ж бо смерть моя!

Вчора ще раз набігав один із тих боївкарів, приніс харчів для баби, автоматом помахав — дивись, дяче, впаде хоч волосок із голови старої!.. Ніби я без нього, йолупа, не розумію, що то є — мама Заведії.

Миколи. Забув сьогодні діточкам від святого Николая дарунки покласти.

Такий мені Заведія, Бог би 'му заплатив, дарунок залишив!

А вони, сарачата, попросиналися, мац кожне ручкою під подушку, та й... по яблучку в кожній! Вже мало я в дари Николая сам не повірив, коли дивлюся — баба із запічка тихонько беззубим ротом оскиряється.

І розтопився мені лід у грудях.

Різдво. Перший раз у життю не хотів пускати колядників до хати, аби баба була не впросила. Таж, кажу, хоч на святу вечерю не лізте у яму. А вона мені — мой-мой, то вже останній раз! Я собі буду відти слухати й гадати, що то мене віншують. Своїх не пустив з хати. У школі за коляду зицирують, а мені це тепер ні до чого.

Василія. Йванко і Михайлик просиділи цілий вечір коло вікна, хотіли видіти, як небо отворяється. Так, бідачата, на підвіконні й позасинали.

Маланок не було. Тепер інші маланки в білому по горах лавустять. Одні вдень, другі вночі. Смертей багато, а псалми читати нема по кому, ото як умерла стара Васильчучка з осені, то більше мене й не кликано.

Водохрестя. Хто по водичку свячену, а Юричко старий — у лісі, в Костричу. Забрали Василя Юричкова уночі на вчора, а дідо, сиротисько, спозаранку, як пес, сліди по снігу розпутував. Гай-гай, чи хто коли найшов, як вони до лісу взяли...

Баба чула нашу з жінкою бесіду й молилася від полудня до смерку, поклони біла.

Трьох святих. У горах сніги, у снігах хати, а в хатах слабують і вмирають люде. Тифус таки вихопився з-поміж тих бідаків і шибнувся по селах. Умерли в нас Нявчук, та й Бездюк, та й син його Дмитро вмер. Читав псалми, котрі вмію напам'ять, а хтось то Городову розказав. “Небось, дячок, перевіраєш? Непорядок! — та бух на стіл мій “Псалтир”. — Держі свою книжціцу!” А я — по хаті бігаю, та шемраюся, та “спасібо!” кричу як на гвалт, та ніяк місця не нагрію... “Совсем, дурак, спяті!” — буркнув уже з порога, а я лиш собі сів, та й сидів так, без духу й без слова, аж доки баба з ями не вилізла.

“Ти,— кажу,— сліпото порожнява, не можеш тихо обернутися, таже в мене діти!” Баба в плач, Михайлик з Дмитром собі, жінка бідочиться — то я винна, відро з бураками лишила на приступці... А бий вас, сила Божа! Мені здавалося, що від гуркоту в ямі щось у мені самому вибухло. Як воно обійшлося?!

Власія. Так що мені до своїх шістьох іще одного дівка підсунули. Тільки й того, що йому за вісімдесят.

Вертаюся рано зі стайні в хату — всі семеро труть буженицю. Мої м'ясо рвуть, як вовченята, а баба одним зубом поре та тішиться, на них позираючи. Агій! Таже най — малі, але старші добре знають, що на Власія м'ясо їсти — вірний спосіб на літо вовка до своїх овечок кликати. Ніколи того в моїй хаті не робилися.

Але! Ти їй толкуй, а вона: “Бійтеся Бога, газдику, через три дні піст, а діточки ростуть, м'яса хочеться...” Та й знову за новим шматком до своєї торбії сягає. А в дівти очі блищать — ми вже другу зиму без свіжини — а, думаю собі, вже й так пропало. Лигнув слину й пішов із хати. “Один законодавець і Суддя, який може спасти й погубити”. А ти такти, що осуджуєш ближнього?

На льяхх сеї ночі завісили Йвасюка, а з Прислопа дві родини в Сибір загрили.

Тифус помалу втихає.

Середопістя. Здулася чорна земля, де вчора ще сніг був утопаний — буде в цей рік великий урожай і біда на злодіїв. Все потайне виявиться й наверху стане.

Баба просилася на призьбу — погрітися проти сонечка, але я не позволив. Ану ж якась біда здалеку заздрить? То вона дочекалася дітей із школи та й їх, видно, намови-

ла — давай гуртом за бабу жвиндіти. Пустив.

Минається і світ, і його пожадливість, а хто Божу волю виконує, той повік пробуває.

Олекси. Таки тепла і рівна буде весна — рушилися жаби ще до Теплоного Олекси. Добрий знак, можна вже город веснувати.

Боївкарі цілу ніч вартували хату, баба щось шепотіла і хлипала, а він лиш цілував і голубив мовчки стару, доки зазоріло.

“Пане,— кажу тоді,— Заведія...” — “Не пане,— відрубав,— друже!” — “Пане-друже”,— кажу. Сміється.— “Чи довго ще?...” Бо приходив, оповідаю, старий Юричко та й казав мені, що якби міг просити когось, то лиш за одно: аби синове тіло подали йому. Не знаю, каже, сексот він чи хто, але то мій син. Отак сказав і пішов із шапкою в руках. І Петринючка приходила й бідочилася, що син її не винен, і коби знати, чи може зі сховку вийти на суд справедливий.

Подивився протяжно так: “Це недобре. Я скоро пришло хлопців... А ти уважай, чуєш?!”

Вербна неділя. Чого ж не йдуть?! Юричко знову приходив, а Василю прецінь же могла десь ближче муки позичити!..

Живна середа. Баба й заховатися не встигла. Ліпила Михайликові коники з сиру, та так і залишився в затиснутому кулаці один недоліплений. Замість свічки, упокій, Боже, її душу.

Відвели її два солдати за потічок і — вертаються. “Попитка,— кажуть,— к бегству”.

Хотів я молитву прочитати, але Городов штурхнув: “Закапивай! Ти у мене ещо помолішся...” Так і загриб її з тим коником.

О Господи, згадай же, що я ходив перед обличчям Твоїм правдою та цілим серцем і робив я добре в очах Твоїх.

Благовіщення. Вночі одні, а вдень інші. Ці — “продав”, а ті — “банду прчешь?”

Поквапся спасти мене, Боже, Господи, поспішиш ж на поміч мені! Коли дуже йойкатись, то б'ють легше.

Велика п'ятниця. Діточки мої,— це пишу я до вас, щоб ви не грішили! А коли хто згрішить, то мамо Заступника перед Отцем, Ісуса...

28 травня. Дедику, я цей календар потихоньки сховав та й тепер ховаю, аж доки ви прийдете. Ви прийдете? Бо я в мамі питаю, а вона лиш уводно плаче, а сьогодні сварила нас із Михайликом, що ми носили свічку на зарінок, де баба загребена. А Настуню приймали в піонери, то вона сказала, що баба була бандитка, а ви слуга опіуму і ще всякі слова. Я мамі розказав, а мама знову плакала і сказала, що добре зробила, і я тепер нічого не розумію. Вертайтеся, дедику, скоріше. Дмитрик.

* Буришка — картопля (діал.).

Фото Олеса Дмитренка

Без української мови я ніхто і ніщо, тому читачам газети “Слово Просвіти” як своїм друзям кажу саме як друзям: будьмо!

Василь ГЕРАСИМ'ЮК

У високосному році в інший світ відійшло багато наших братів по духу і братів по крові. Нехай вони стануть на березі Стіксу і не пускають у його хвилі нас...

Бажаю читачам “Слова Просвіти”, всім людям доброї волі здоров'я, достатку, але насамперед удачі!

Зосереджуймося на духовному і створюймо цю радість буття самі.

Ігор ПАВЛЮК

* * *

Синя куртка намокла,
сине листя розпластано
обнялося з асфальтом,
синій кіт у вікні
незворушно тримає
дві великі краплини
синіх очей...
синій чай нітрохи не гріє,
а дощ ллє і ллє...
і мені налиий,
синій дощ...

* * *

Фіолетова мапа
провалля осені...
збираю горіхи
на жовтому дні...

Знайшов я сокиру
але дуже синю...
замерз закоцюб
і вертаюсь додому...
додому щоб їсти солону
червону-червону
на дні...

* * *

Якщо вирішено, що ми
не повинні
нічого знати
то ми справді нічого
не знаємо...
але дерево ні на мить
не лишається деревом...
і так будь-що.
Відповідь зовсім в іншому —
аніж запитання...

Я боюсь помилитись,
бо якщо згадати
нічних метеликів —
то що таке “спати”?

Вмикаю світло
щоб листа прочитати —
читаю про світло...

* * *

Осіннє сонце розкришилось
на металевих ґратках,
на інеї, на квітах,
вкритих інеєм...
Я вас вітаю!

* * *

Виходячи за огорожу цвинтаря
знімають перуки,
перекошені маски
мокрі від сліз...
Сідають в автобус.
Дощить...

ПОСЛАНЕЦЬ

Ст. Вишенському

Мене послали в світ
щоб я щось передав...

Та я не дочекався тих
кому мав передати...

Бо саме зачинався
гастроном
а черга більшала
і всім здавалось:
на всіх не вистачить горілки...

* * *

Наближаєшся до людини —
віддаляєшся
від інших людей...
сієш добро — і ворогів сієш...
Квадрат — це хрест
безкінечний...

* * *

На тому що має впасти
раптом з'являються
маленькі крильця:
сині, рожеві, білі...
Тому що падаючи вниз
все піднімається угору...

Микола ВОРОБІЙОВ

ПРОВАЛЛЯ ОСЕНІ

Віршовані записи

НАЦІОНАЛЬНА СВЯТИНЯ

Стародавній замок
величезний,
зором його не охопиш,
навіть якщо дивитися згори...
Складність в тому
що пошуки його фундаменту
тривають і досі
безперервно від часу
будівництва
замку...

* * *

Якби за квітами
не стояв затінок
то квіти не здавалися б
такими красивими...

СКРИНЬКА З ПРИКРАСАМИ

— А де наша скринька з
прикрасами,
щоб прикрашати життя?
Ну де?
І коли вже не було
кому ставити
це запитання, я випадково
її відшукав
у великому дзеркалі
відшукав...

ПОКИНУТА ЗАЛА

Нечутно кольоровими віями
оппадає зітхання
на потріскані сходи...

темнопурпурове листя
опускається
потрісканими сходами...

блакитна дівчина із віялом —
далека далина із вітром...

* * *

Затока (натюрморт):
На скатертині
ніж
блищить.

* * *

В синю стіну не залітало
нічого
бо все в ній було...

А за базаром
височили піраміди...
Зграї птахів на їх тлі
теж здавалися синіми,
уловлювалось тільки
мерехтіння...

— Куди ти дивишся? —
вона мене спитала.

* * *

Людина завше та сама
тому мале й велике
не розрізнити...
мінючи місце не змieniш
дому...

Хочу мати те що зникає...
Все зникає...
Але повертається
Коли повертаюся я...

* * *

Ось і камінь. І можливо
він тебе чекає...
Але ти не можеш до нього
Наблизитись
бо не можеш змінитись...

* * *

Вони лежать на піску
вриті золотистими бруньками
піску,
обсипані синіми пелюстками,
бо тільки-но вийшли з води.
Бруньки осипаються, пелюстки
відлітають...
— Ти дуже змінився —
каже вона.
— Я хочу бути самим
собою... —
говорить він.

* * *

Ол. Найдено

Старовинна люстра
позеленіла на сонці
Зирить сплядними більмами
на березі річки
що обміліла...

Спалахує щовечора
коли згасають крики чайок...
Часом ні берега, ні чайок
лише безжурні статуї
але у павільйоні
розставлено стільці і столики...

Із вудкою простує Найдено...
(і де це він у спеку роздобув
червей?)

— Сашко!
Але на світлі він зникає...
Ні берега, ні чайок...

* * *

Чарівна троянда —
бо самітня...
а квітка польова
ще чарівніша...

* * *

Коли речі сильніші за людей
люди блукають:
верх не освітлений
низ не затемнений
форми без форм...

* * *

Аллі Павленко

Жінка яка перечікує дощ —
це жінка якої ніколи не було...

неначе крейдяні зарості
прадавнього моря...

* * *

Запитання — відлуння намірів
(він хоче щоб я його запитав)
відповідь — відлуння намірів
(я хочу себе почути).

* * *

Шліфують камінь —
Позираючи на жінку...

на гору перевозять церкву
до місця майбутньої битви...

у синьому павільйоні
зелена ваза над річкою...
горбань споглядає статуї...

Неледва летить над горою...
побите мілью сріблясте небо...
оранжеві квітки — тепер
недійсні...

ще трохи — це ніби парашут...
як це багато!
бо до землі вже близько...

Тримайся — кажу самому собі,
Земля — це відповідь
на всі питання.

* * *

Синя молитва:
— холодно, холодно... —
на березі
над водою
молиться водяна сирітка

* * *

Чорний звір стереже ягоди
не через те що вони
йому потрібні...
а щоб їсти білих звірів
які приходять по ягоди...

* * *

Той не дзвоне...
і той не дзвоне...
мабуть їх покусала
скажена собака...

Сьогодні — “скажена собака”
а що буде завтра?

* * *

Себе я не зустрів
тому й до натовпу
пристать не можу...

тому й у натовпі
а де ж?

* * *

вологе вібрує —
сухе вохриться...

мова зелена —
людина червона...

холодки гострі —
проміння затуплене...

ПАСПОРТ

Я з повітря вродився
Я на землю спустився
Збудував я церкву
І у Дусі розвився

* * *

Я малював усім
що є в мені
я міг перестрибнути річку
від весни розігнавшись...

* * *

Милого друга нема:
вечір уранці...

Посланець без послання:
дорога в собі...

Фото Ксенії Гладішевої

НОВОРІЧНЕ ВІНШУВАННЯ

Ходить юний Новий рік
Попід нашу хату,
Тож запрошуймо усіх
Йти колядувати.

Щоб ви міряли
Щастя низкою
А малих діточок,
Гей, колисько,

Щоби кожна жона
Так цвіла, як весна,
А кожен чоловік
Щоб прожив 100 літ!

Будьте веселі й багаті,
Як осінь на Прикарпатті!
Будьте такі здорові,
Як зима у Чорногорі!

Та й випийте повну чарку
За щастя й здоров'я,
Я ж Господа звеселити
Солов'їв підмовлю.

Рознесу я поміж друзі
Радісні привіти
Йди, моя віншуванко,
По цілому світу.

Йди, йди, віншуванко,
Від роду до роду:
Навіншуймо пісень, танців
Нашому народу.

Навіншуймо пісень, танців,
Навіншуймо слави!
Навіншуймо юним іти
На великі справи.

Щоб вони страхів не знали,
Ані лихоліття,
Аби росла Україна
З століття в століття.

А як вона рости буде,
Та як буде в цвіті,
То ніколи не забуде,
Що живем на світі!

Степан ПУШИК,
лауреат Національної премії
України ім. Т. Шевченка,
заслужений діяч
мистецтв України,
м. Івано-Франківськ

Оксана ХОРОЗОВА,
старший науковий співробітник
ЦДАМЛМ України

У залах Київського музею українського народного декоративного мистецтва відкрилась авторська виставка “Гончарство” Леоніда Нагірняка.

Леонід Нагірняк — постійний учасник Всеукраїнських молодіжних симпозиумів гончарного мистецтва, які щороку організовує Національна спілка майстрів народного мистецтва за підтримки Міністерства культури і туризму України, Національного історико-культурного заповідника “Чигирин” та Черкаської облдержадміністрації. Двічі молодий майстер ставав переможцем, отримуючи перші премії.

Милуючись дивовижними художніми витворами Леоніда, його амфорами, глеками, макітрами, свічниками, мисниками і тарелями, дивуєшся безмежності творчої думки автора, фантазії й можливостям. Художник бездоганно володіє майстерністю гончар-

Леонід Нагірняк та його вироби

«СОНЦЕ ТЧЕ НАМІТКУ ЗОЛОТУ»

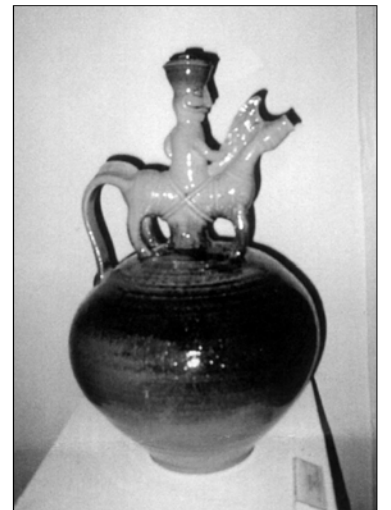
ства, дивовижним розписом, знається на секретах чорнолущеної кераміки. Всі витвори теплі, насичені позитивною енергетикою.

Відкриття виставки перетворилося на мистецьке свято. Із званням заслуженого митця України Леоніда Нагірняка прийшли привітати ректор Київського державного інституту декоративно-прикладного мистецтва і дизайну ім. М. Бойчука В. Ляхоцький, народний художник України професор П. Печорний, заслужений митець України В. Прядка та багато інших майстрів мистецтв. Були серед них і батько Леоніда — журналіст, письменник Іван Нагірняк та мати — педагог і художник за покликанням.

1999 року Леонід закінчив Київський державний інститут декоративно-прикладного мистецтва і

дизайну ім. М. Бойчука і залишився в рідних стінах вже як викладач на кафедрі художньої кераміки. Тридцятирічним він здобув репутацію працелюбного, наполегливого й непересічного майстра.

Народжений серед чудової природи Буковини, Леонід Нагірняк черпає натхнення у красі Батьківщини. Мудрі оповіді бабусь, творче родинне середовище сформували цікавість до історії рідного краю, шанобливе ставлення до свого роду. Ліричне світовідчуття, стриманий і тонкий смак майстра, почуття міри та колосальна працездатність відкривають неосяжні простори для творчості. Нехай завжди, як сказав наш чудовий український поет Володимир Сосюра, у витворах Леоніда Нагірняка “сонце тче намітку золоту”...

Надія КИР'ЯН
Фото Ксенії ГЛАДИШЕВОЇ

Цикл Різдвяних свят продовжує дохристиянські традиції, коли відзначали свято зимового повороту сонця. Давні українські звичаї переплелися із християнською сакральною культурою.

В українській хаті на Різдво особливе місце відведено покутю, де висять ікони, обрамлені рушниками, осяяні Духом Святим у вигляді пташок, прикрашені дзвониками, ангеліками, “миколайчиками”, обрядовим печивом. На столі розстеляли сіно, ставили горщики з кутею та узваром, їх покривали обрядовим хлібом — книшем. Побутовав звичай ставити на покуті сніп із жита, пшениці або вівса — дідух, колідник, коляду.

Зразки мистецького багатства, зібрані з усієї України, можна побачити в Національному музеї Тараса Шевченка на виставці “Українське Різдво”, яка розташована у п'яти залах. Перша зала присвячена старовинній українській іконі, у другій — вироби, що супроводжують традиційний вертеп. Тут багато виробів В. Шагала з села Нижанковичі Старосамбірського району Львівської області. Макети різноманітних шопок (вертепних різдвяних сцен), зірки “з кутасами”, на вісім рогів, на 16 рогів, “зірка-дзвіниця”, маски коня, кози, діда, цигана тощо.

Багато картин різної техніки на різдвяну тематику художників Феодосія Гуменюка, Михайла Онацька, Василя Корчинського, Владислава Регентівського, Лесі Майданець, Людмили Ключі та інших.

«УКРАЇНСЬКЕ РІЗДВО» В МУЗЕЇ ШЕВЧЕНКА

У третій і четвертій залах — різноманітні вироби з соломи, витинанки, традиційні українські ляльки Оксани Скляренко, Варвари Мацелли, інших майстрів.

Ніна Саєнко, Раїса Павленко створюють картини та прикраси з соломи, колосків. В українській родині колосок був окрасою свята. Дідухи, ангеліки на мотузочку, “дідова борода” — символ врожаю.

Значна кількість робіт — дитячі. П'ята зала майже цілком присвячена роботам митців з Дитячого оздоровчо-екологічного центру (керівник А. Венгліньська). Їхні “мальовки” мають надзвичайно позитивну енергетику.

Ірина Плехова з Дніпровського району Києва представила свій “Вертеп”. Вона продовжує традиції народної скульптури, керує студією “Чарівна скульптура” при ЦДЮТ Дніпровського району.

Вихованка Ірини Плехової чотирнадцятирічна Діана Рутецька розповіла про вироби

студійців: “Це порожня скульптура — іграшка. Спочатку малюємо ескізи кожної фігурки, потім створюємо композицію, виліплюємо. Після цього виріб сохне три дні, потім ставимо його в піч, де температура 500—700 градусів.

Ходжу в студію з семи років, мені дуже подобається, у нас ніби велика дружна сім'я. Одне одному допомагаємо. Раніше приходили переважно дівчатка, а цього року хлопчиків навіть більше. Гуртківці поділяються на групи. Менші приходять на кілька годин помалювати. Старші — частіше і працюють довше”.

Завітав на виставку і тринадцятирічний Дмитро Момот. “Дмитрик прийшов до нас тільки цього року. Він одразу дуже добре почав ліпити, надзвичайно здібний, ось його чудова робота — “Коник” — розповідає Ірина Плехова. — Одна з найцікавіших дитячих робіт — “Танцюючі білочки” Уляни Санченко.

Я не тільки народний майстер, а й художник. Закінчувала інститут за фахом ілюстратор

і керамічний факультет технікуму (зараз Київський державний інститут декоративно-прикладного мистецтва і дизайну ім. М. Бойчука). Часто дорослі невдоволені молоддю, та коли дивлюсь на моїх вихованців — не розумію цього. Мої діти ідеальні: у них витончені смаки, вони добре ставляться одне до одного, уважні, працьовиті, творчі. Студію веду вже понад двадцять років, маю багато творчих планів”.

Відкрила виставку директор музею Наталія Клименко, запросила на різдвяні майстер-класи, які тут відбуватимуться. Заступник міністра культури і туризму Микола Яковина сказав: “Потрібно плекати це традиційне родинне свято, і нашому роду не буде переводу”. Тамара Василенко, директор Національного музею архітектури та побуту, що в Пирогові, подякувала за надану можливість представити киянам експонати музею. “Свято Різдва єднало родини у кожному місті, селі. Хочеться, щоб ми всі єдналися”.

Варвара Мацелла

Діана Рутецька

Валерій Франчук. “Церква Різдва Пресвятої Богородиці”

СИЛА ЧУДОДІЙНА

Художник із Вінниці Олександр Ковальчук вже не вперше проводить у Києві персональні виставки. Кияни і гості столиці мали змогу зачудовуватися його гобеленами і картинами на склі під час вернісажів у Національній спілці художників України, в “Українському домі”, Національному університеті ім. Т. Шевченка, літературно-меморіальному музеї П. Тичини.

За підтримки Міністерства культури і туризму України відомий митець цього року зробив персональні виставки в Сумах, Луганську, Сіверськодонецьку, Стаханові, Маріуполі, Донецьку, Херсоні, Севастополі, Ялті, Кіровограді. І як дарунок Святого Миколая, відкрито виставку Олександра Ковальчука в Національному музеї літератури.

Серед сірих і тривожних буднів цей вернісаж був справді подихом Божої благодаті. Люди прийшли на виставку піднесені, урочисті, з квітами.

Надзвичайний і Повноважний Посол Азербайджану в Україні Талят Алієв висловлював захоплення роботами митця добірною українською мовою.

Директор Кіровоградського художнього музею Тетяна Ткаченко умисно приїхала до столиці, щоб передати захоплення, з яким приймали в її місті прекрасні витвори серця і рук цього майстра.

“Яскрава українська інтонація, майстерний живопис, постійне звернення до народних джерел — все це робить твори Олександра Ковальчука неповторними”, — сказала пані Тетяна.

Олександра Ковальчука знають і шанують також у Львові, де він закінчував Національну академію мистецтв. Таміла Печенюк, доцент кафедри текстилю академії, підкреслила: “Сашко — лицар, уособлення світла, тепла. Сила його ікон — чудодійна”.

Заступник міністра культури і туризму України Ольга Бенч підкреслила, що в творчості Олександра Ковальчука живе народна традиція творення ікон на склі, він спирається на моральні основи української культури, вміло використовує легенди, повір'я, героїчний епос наших предків. Віримо, що ці святі образи, що зійшли на землю з небес художньої уяви, допоможуть навести лад у людських душах.

Вітаючи художника від Вінницького земляцтва у Києві, заслужена журналістка України Емма Бабчук порадила, що в творчості Олександра Ковальчука львівська мистецька школа поєдналася з народними традиціями рідного Поділля. Недарма виставка зветься “Образ Життя”. На гобеленах Олександра Ковальчука бачимо Дерево Роду — рясне, крилате, вічне. Це вражає, наснажує і гріє душу.

А доктор фармацевтичних наук Ігор Геращенко був лаконічним: “Це справжнє мистецтво. Такі картини діють на нас магічно”.

О. Ковальчук досяг вершин майстерності у художньому ткацтві. Його гобелени неперевершені. Вже 23 роки він творить і образи на склі. Тож хай не стомляться душа й руки цього самобутнього майстра дарувати нам свято, вселяти віру в невмирущість краси і добра, нести Божє світло землі й людям.

ПОГЛЯД МИХАЙЛА НАЄНКА

У видавничому центрі “Просвіта” в останні тижні 2008 року побачило світ кілька видань, які, безумовно, не пройдуть повз читацьку увагу.

Насамперед хочеться взяти до рук ошатний том Михайла Наєнка “Художня література України. Від міфів до модерної реальності”.

У тисячсторінковому дослідженні відомий літературознавець, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка робить глибокий аналіз історії української літератури з найдавніших часів до середини XX століття, пори шістдесятництва. Науково-популярний довідник Михайла Наєнка розрахований не тільки на студентів, учнів, учителів і викладачів, а й широкий читацький загал, що прагне поглибити не

лише свої знання, а й обшири душі, адже література у всі часи була “підручником життя”.

Років із сорок тому я була студенткою філфаку Вінницького педінституту і добре пам'ятаю твори, що входили до тодішньої програми. Це здебільшого ілюстрації до певних етапів побудови соціалізму або ж боротьби пролетаріату і селянства за кращу долю. Праця Михайла Наєнка очищена від ідеологічних нашарувань, у ній нема штампів, а нашу літературу розглянуто в загальнослов'янському і світовому контексті. І хоч автор щедро цитує багатьох письменників, філософів, дослідників слова з різних країн, все ж знайомимося з його особистим прочитанням багатовікового літературного процесу, пропущеним крізь щирі українську душу.

БЕЗСМЕРТЯ БАНДУРИ

Культурологи, музикознавці, фольклористи, усі, хто цікавиться кобзарським мистецтвом України, отримали від видавничого центру “Просвіта” гарний дарунок — книжку Олексія Нирка “Кобзарство Криму та Кубані”. До навчального посібника включено біографічний нарис про відомого музиканта-педагога О. Нирка та його 24 кобзарознавчі праці. А впорядкувала дослідницю спадщину та написала передмову і вступну статтю Наталія Сулій.

У книжці подано не лише вибрані наукові праці про славних кобзарів Криму й Кубані, а й вміщено списки репресованих кобзарів Кубані, статтю про Ялтинський музей кобзарства, творцем і завідувачем якого був заслужений працівник культури Олексій Нирко. Музей було відкрито до 150-річчя від дня народження С. Руданського 1984 року. В експозиції зберігається чимало бандур другої половини XIX ст. та першої половини XX ст., серед них бандура з Кракова, сконструйована після Першої світової війни невідомим майстром з України. Імовірно, вона належала Михайлові Телізі, розстріляному разом з Оленою Телігою 1942 року в Бабиному Яру. Передав її 1988 року до Ялтинського музею бандурист Петро Лахтук з м. Щеціна (Польща).

Кобзарознавчі праці переконливо засвідчують, що українське мистецтво в Криму і на Кубані було здавна, воно не переривалося, попри політичні перешкоди і переслідування, а кобзарське мистецтво залишається невід'ємною складовою культурного життя Криму і Кубані.

ЦВІТОСЛОВ ЗОЛОТИЙ

“Любовоспас” — так називається нова збірка віршів Костянтина Мордатенка. Це не просто лірична оповідь автора про землю, яка народила і виросла, про красу кожної пори року. Поет почувається в кожній з них “священним Цвітословом золотим”.

Чим зачаровують вірші цього автора? Майстерністю слова, творенням неологізмів, відчуттям власної причетності до всього високого і світлого, що діється на землі.

“Я диригент оркестру народження Сонця”, — так каже про себе поет.

Поетична музика Костянтина Мордатенка струмує з тичинівських “Сонячних кларнетів”. Їх називає він своїми ліками. І тому “заходить в Ранок, наче в церкву”, несе людям свої “квітопоцілунки”. І навіть до лютої зими звертається:

*Молитвосніжнице прозора,
Іконовіхало святе!
Грудновеличчя білокорі,
Червонощокі-золоте...*

*Метафори несподівані:
Ніч одяглася в снігопад,
Мов негрятянка у весільну білу сукню...*

А як поет пише про кохання? Просто і незвично:

*Ти у моїй свідомості — сніг:
Сніг робить ночі світлішими.*

Бажаю цього і Вам.

Сторінку підготувала
Ніна ГНАТЮК

Іван ЮЩУК,
професор

1. Структура тесту незалежного оцінювання з української мови

Зовнішнє оцінювання з української мови проводиться в письмовій формі. Тест містить 54 завдання. Тестування триває 3 години.

В екзаменаційному тестовому зошиті є 43 завдання, які стосуються фонетики й правопису, лексикології, будови слова й словотвору, морфології й правопису, синтаксису й пунктуації, стилістики — відповідно до програми з української мови для середньої загальноосвітньої школи.

Окрему підгрупу становлять 10 завдань, відповіді на які мають виявити рівень розуміння самостійно прочитаного тексту обсягом 600—800 слів. У них, цих завданнях, пе-

УРОКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

ПІДГОТОВКА ДО ЗОВНІШНЬОГО НЕЗАЛЕЖНОГО ОЦІНЮВАННЯ

Як ми й обіцяли нашим читачам, сьогодні розпочинаємо друкувати спеціальний посібник професора Івана Ющука, написаний для учнів та вчителів, “Українська мова. Підготовка до зовнішнього незалежного оцінювання”. Сподіваємося, що для випускників середніх шкіл наша публікація стане справжнім новорічним подарунком, який допоможе тисячам абітурієнтів-2009 успішно досягти поставленої мети. Від сьогодні, урок за уроком, ми подаватимемо цю працю видатного українського автора підручників з рідної мови. Пам’ятайте: “Уроки...” друкуються лише в нашій газеті. Купуйте в кіосках та на пошті, передплачуйте “Слово Просвіти”.

редбачено визначення основної думки поданого тексту та способу її вираження, будови тексту, логічних зв’язків між його частинами, його комунікативного призначення й можливого впливу на читача, стилю мовлення, ролі окремих стилістичних засобів для розкриття теми, прямого й переносного значення слів.

Останнім є завдання написати твір-роздум обсягом 200—250 слів на задану тему. При цьому ставиться вимога навести два-три приклади із життя чи літератури на підтвердження висловлених думок, процитувати висловлювання з художнього твору чи творів, правильно побудувати текст.

2. Як готуватися до зовнішнього тестування з української мови?

По-перше, слід скласти план підготовки, розписавши весь матеріал за темами на кожен тиждень, і намагатися максимально дотримуватись складеного плану.

По-друге, читаючи ті чи інші правила, обов’язково аналізувати приклади, подані до них. Правила забуваються, приклади залишаються в пам’яті. Основне не правило само по собі, а суть того чи іншого мовного явища. Для закріплення теоретичного матеріалу й самоперевірки його засвоєння слід виконувати пропонувані вправи і щоразу звертатися з відповідями, які є в посібнику. Помилки докладно аналізувати.

По-третє, готуючись до зовнішнього тестування, потрібно прочитати художні твори з української літератури, вивчення яких передба-

чено шкільною програмою, у спілкуванні з рідними й друзями перейти винятково на українську мову. Це сприятиме збагаченню словникового запасу, правильному розумінню лексичного значення багатьох слів і стійких зворотів, виробленню мовного чуття.

Щоб успішно вивчати рідну мову — мову свого народу й своєї землі, — треба розуміти, що це потрібно для розвитку власного мислення, власного інтелекту. У мові, її структурі закладено життєвий досвід сотень попередніх поколінь, який у процесі вивчення рідної мови підсвідомо передається й кожному з нас.

“Усі основні європейські мови, — писав великий французький філософ Вольтер, — можна вивчити за шість років, свою ж рідну треба вчити ціле життя”.

3. Література

Для підготовки до зовнішнього незалежного тестування потрібно обрати два-три посібники, які висвітлюють більш-менш повно питання граматики й правопису української мови (у межах шкільної програми). Найоптимальніші з-поміж них:

1. Українська мова. Збірник тестових завдань для підготовки до зовнішнього незалежного оці-

нювання: 11 клас // В. І. Новосолова, Л. В. Скуратівський, Л. В. Плетньова. — К.: Генеза, 2008. — 104 с. Посібник дає повне уявлення про зміст тестів для незалежного оцінювання знань випускників середньої школи. До всіх завдань є відповіді.

2. Українська мова. Тести. 5—12 класи: Посібник / За ред. Н. В. Гуйванюк. — К.: Видавничий центр “Академія”, 2007. — 376 с. Посібник охоплює всі питання фонетики, лексики, граматики, правопису та стилістики української мови, які вивчаються в середній школі. До всіх завдань є відповіді.

3. Ющук І. П. Практикум з правопису української мови. — К.: Освіта (будь-який рік видання). — 254 с. У посібнику лаконічно й дохідливо викладено правила правопису української мови, докладно проілюстровано їх і для закріплення теоретичного матеріалу пропонується 290 вправ з ключами й відповідями до них. Крім того, даються поради, як легше запам’ятати те чи інше правописне правило.

4. Ющук І. П. Українська мова: Підручник для студентів вищих навчальних закладів. — К.: Либідь (будь-який рік видання). — 640 с. У підручнику ґрунтовно викладено відомості, що стосуються фонетики, лексики, граматики, правопису та функціонування української мови. Вправ нема.

Продовження
в наступному числі.

Закінчення. Початок на стор. 2

“крок вправо чи вліво” виключається, і замість моралі, знань, фаховості першість належить *відданості і потрібності*. Така ситуація далеко не демократична, проте в нас набула сили, оскільки дозволяє легалізувати свої капітали, зберігати владу і вплив, досягти скандальної чи примітивної, але *публічності*, яка інколи перевищує всі дозволені межі.

Саме з цих причин, попри всі намагання *можновладців* ототожнити себе з аристократизмом, блиском, шармом, запозиченим зі старих фільмів і постійних відвідін Європи, в суспільстві існує тверде переконання в неадекватності їх поняття еліти. Все є: влада, політика, бомонд, банки, уряд, парламент, елітне житло, ресторани для VIP-персон тощо, а ось віри в *наявність справжньої еліти* немає. Тому й існує розповсюджене переконання в “непрофесійності влади” і потребі її заміни. Адже продукція лідерів влади і бізнесу (еліти) — не лише рішення і дії заради економічної ефективності чи політичної доцільності. Вони повинні обов’язково мати етичний сенс, бути справедливими, чесними, милосердними, розумно обґрунтованими. Будь-яка вертикаль відповідальної влади і бізнесу будується на вертикалі великих цілей, смислів, цінностей. Без них еліта (влада і бізнес) вироджується в маніпуляторів заради кон’юктурних і групових інтересів.

Підміна еліти її імітаторами призводить до стагнації: кожна влада, сформована з такої еліти, замінюючи іншу, також стає непрофесійною, оскільки нічого не змінюється: залишається містечковість, політична, фінансова, адміністративна корупція, цинізм, шоу замість політичної діяльності, подальший процес розвитку кумівства, блату, а не підтримка інтелекту, інновацій, творчості. І в даній ситуації вже недолугими є пошуки саботажників, зрадників, ворогів, звинувачення радянської системи, сталінської диктатури, компартії, які начебто заважають цій владі розбудовувати Україну. Проблема в тому, що орієнтована на матеріальні блага і гроші еліта, попри заяви, *не хоче змін*, ос-

ЧИ ЕЛІТНА НАША ЕЛІТА?

ільки вбачає в них загрозу своїм можливостям і привілеям.

4. ПАРАДОКСИ І ПЕРСПЕКТИВИ

Замість перейматися тим, доцільно поставити питання: наші можновладці — еліта чи антиеліта, чому наша еліта нас не влаштовує? Які завдання хочемо поставити перед нею? І що в такому контексті хочемо від себе і своєї країни?

Доки немає мети, доти не може бути й розуміння шляху, а без нього не можна серйозно критикувати курс влади (еліти). Перед тим, як зруйнувати старе і будувати нове, потрібно мати план цього нового. *Невизначеність* нового в орієнтаціях головних політичних сил і породжує ті катаклізми, які непокоять суспільство. Для створення концепції *нового* потрібно розуміння того, що *нас не влаштовує в старому*. Це й дасть змогу зрозуміти, чому наша еліта не така, яку ми хотіли.

Теперішнє становище, коли корисна дія суспільного механізму розсіюється через тотальну орієнтацію “еліти” на вигоду, не можна визнати нормою. Якщо еліта в нашому випадку — це влада, яка поглинає всю духовно-суспільну енергію, розквітаючи за її (наш) рахунок, то це не еліта, а пухлина, яка вимагає хірургічного втручання. Але чи не призведе подібне втручання до погіршення ситуації? Чи не приймемо ми зовнішні вияви за головне, пропускаячи її внутрішні причини?

Хіба причина цього — помаранчева революція, яка замість очікуваної гармонії призвела до розбрату? Видатний сучасний французький філософ Ж. Бодрійяр стверджує, що такий парадоксальний підсумок будь-якої революції: разом з нею приходять невідзначеність, тривога і плутанина. *Свобода* виявилася не здатною принести звільнення. Черговий раз з’ясувалося (на жаль, знову на власному досвіді), що сама по собі свобода нічого не варта, значимою (або незначимою) її робить людина. Вона може застосувати свободу для продажу себе у ще

жорстокіше рабство або для пригнічення інших. Ось тут і постає з усією гостротою проблема еліти: чи розуміють ті, хто так себе називає, міру відповідальності, покладеної на них, а також любов чи зневагу і презирство, якими може наділити їх народ? В останньому випадку про жодну еліту не може йтися.

Ставши чужою для суспільства, еліта (владна номенклатура) породжує в ньому чітку і грізну напругу. Її поле володіє здатністю породжувати новий елемент, якого поки що немає, але який *починає* конденсуватися. Самою дисгармонійною, деструктивною діяльністю *така еліта* (номенклатура) починає народжувати собі заміну. Розуміння цього виявляє досить сумнівну картину нашої дійсності. Перед нами у владі постає маса сірих індивідів, які гордо називають себе елітою; влаштовують пишні приватні вечори за зразком колег з Лондона, Брюсселя чи Вашингтона; діловито переводять активи в західні банки попри бідність і безправність більшості громадян; присвоюють собі аристократичні титули тощо. Насправді демонструють невігластво і профанацію, нагадуючи *Мартина Борулю*, який так і не став дворянином. Мають, тому зникли з екранів науковці, письменники, культурологи, мислителі, яких замінили шоумени — від політики, мистецтва, влади, науки.

Але це не означає, що наша еліта перестала бути елітою. Вона нею залишається, хоч би якими негативними характеристиками ми її наділяли.

Тож імітація містечкових авторитетів елітної діяльності змушує шукати принципово нову модель соціокультурного розвитку. *Потрібен проект*, а його можуть зробити ті, хто мислить творчо, інноваційно, не орієнтується лише на патріархальні цінності, не живе химерами минулого, вичитаними в шкільних підручниках з історії, в популярних брошурах сумнівних авторів, в бульварних виданнях. У такому випадку *даремно чекати на щось незвичайне від звичайних людей, гравців, а не реальних творців дійсності*. Проблема не в

тому, що життя схоже на гру, а в тому, що саме *гра без правил*, орієнтована на драматичний для суперників результат, починає визначати атмосферу всього нашого життя, вводячи її в хронічну невизначеність, хаотичність, небезпечний контекст, тотальну форс-мажорність, в яких жити стає неможливо.

Втім, цьому не варто дивуватися. Якщо через номенклатуру вірус містечковості проник в надзвичайно складний механізм соціуму і намагається підпорядкувати його під примітивну схему доіндустріальних, а не постіндустріальних відносин, то це і є ситуація, страшніша за будь-які економічні чи політичні кризи. Вона показує абсолютну невідповідність владної еліти реальності. Це схоже на те, що якби Шарикови (М. Булгаков “Собаче серце”) почали все-таки панувати над людьми і почали їх розводити на свій образ і подобу. Іншими словами, влада, віддалившись від сподівань і надій народу, підлаштовує, підкорює, перекроює суспільство під свої потреби і конструкти. А для цього потрібні не творчі особистості, а *виконавці* — *Малюти Скуратови, Азефи, Берії* тощо. А якщо панує виконавець, то інфекція корупції з прихованого стану переходить у відкритий, з побічного і випадкового явища перетворюється на основний факт життя. Адже кожне невідповідне сутності явище (номенклатура — еліті, виконавець — творцеві), породжує спотворені форми сприйняття і розуміння дійсності. І ця спотвореність (*потворність*) намагається підкоряти собі здоровий суспільний організм, оскільки може існувати тільки в хворому. Це можна порівняти з процесом розповсюдження ракових метастазів: втрата правил розвитку організму призводить до того, що той чи інший набір хворих клітин може виражати свою вбивчу життєздатність, не підкоряючись генетичним командам і необмежено розмножуватися. Так смертельна хвороба поглинає і знищує організм.

Наша влада, яка називає себе елітою, сама по собі ніщо. Це та піна,

яка виникає на хвилях життя. Вона — явище щодо сутності. Піна (влада) зникає, сутність (життя) залишається. Піна не може домінувати над водою, навіть якщо її буде багато.

Сутність життя людини — в боротьбі, творчості й діяльності, яких не може замінити нікчемність турботи лише за власну вигоду і зиск. І людина не повинна відмовлятися ні від боротьби, ні від свободи, навіть якщо в процесі цієї боротьби їй потрібно проходити через розчарування і цинізм. Адже чим, як не цинізмом, можна пояснити демонстрацію елітою своїх мільйонів перед країною, більшість населення якої може жити лише на скромну зарплату, яку часто затримують. Спроба жити в кредит (як на Заході) обернулася трагедією для більшості тих, хто повірив чинній владі, потрапивши в пастку фінансових метаморфоз.

На одній із грудневих передач “Свободи слова” київський мер гордо заявив, що він годує обідами п’ять тисяч бездомних. Не говоримо, чому їх так багато. Але це було тоді, коли столиці відключили від тепла і гарячої води.

Лише тоді, коли влада турбуватиметься не про бездомних, а передусім про збереження генофонду нації, плекатиме і підтримуватиме розумних, творчих, мудрих, фахових, які й складають основу суспільства, тоді її можна назвати елітою. І знову згадується *Діоген*, який просив милостину у статуй...

В умовах сучасного “суспільства знань” (*Е. Тоффлер*) більшість населення України, всупереч труднощам і перепонам, отримує освіту, долучається до світової культури і демократичних цінностей. Українська людина позбулася *однаковості*, комплексу “звичайної радянської людини”, стала *особистістю*, тому не сприймає снобізму і приниження називати себе *пересічністю*. Ображає, що це роблять далекі від справжньої елітності. Саме ця нова, сповнена гідності особистість здатна здійснити інтелектуальну модернізацію політичного життя, яка відкріє шлях модернізації України. У цьому і полягає заповідь появи тієї нової еліти, яка *потрібна* нашому народові.

Володимир ІЛЬІН

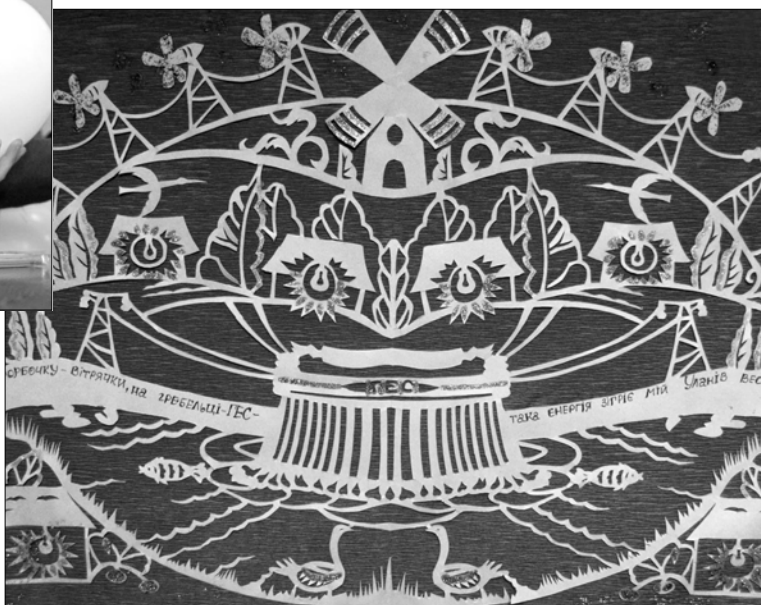

Фото Ксенії Гладішевої

Переможниця конкурсу
Юлія Мариніч

МОЯ ТЕПЛА УКРАЇНА

Малюнок переможниці конкурсу

Малюнок Тетяни Литвинюк. Третє місце

Малюнок Оксани Ткачук. Друге місце

Члени журі: Дід Мороз, голова правління Альянсу “Нова енергія України” Іван Боровик, Ірена Мерлені, Іван Малкович

Фото Ксенії Гладішевої

Євген БУКЕТ

Конкурс дитячого малюнка з такою назвою Альянс “Нова енергія України” спільно з Міністерством освіти і науки проводив уже вдруге. Діти з усіх регіонів України протягом трьох місяців надсилали до обласних управлінь освіти і науки малюнки про ефективне використання природних енергоресурсів, застосування екологічно чистих відновлюваних джерел енергії.

25 грудня конкурсне журі у складі директора видавництва “А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА” Івана Малковича, директора дитячого журналу “Пізнайко” Тетяни Закоптюк, олімпійських чемпіонів з вільної боротьби Ірени Мерлені та гімнастки Богдана Макуца, лідера гурту “Ван Гог” Ігоря Добрянського та інших визначило трьох переможців.

На фіналістів чекали дипломи, книжки, ласощі, розваги й конкурси. Учениця 7 класу ЗОШ № 9 м. Тернополя Алла Лазаренко отримала спеціальний приз від видавництва “А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА” — сім томів “Гаррі Поттера”.

Дев’ятикласниця з Волині Тетяна Литвинюк посіла третє місце. Її нагороджено МПЗ-плеєром. За друге місце семикласниця з Кіровоградщини Оксана Ткачук отримала мобільний телефон, а переможниця конкурсу Юлія Мариніч з села Уланів, що на Вінниччині, — ноутбук.

Усього на Всеукраїнський конкурс дитячого малюнка “Моя тепла Україна” було надіслано 127 робіт. До фіналу експерти попередньо відібрали 24 роботи з 23 областей.

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

«ТРИ ПЕРСТЕНИ»

Дорогі читачі!

Сподіваємося, що 2009-го у нас буде багато радісних, щасливих, переможних подій — ми для цього працюємо, наповнюючи шпальти “Слова Просвіти” актуальними публікаціями.

Ми пишемо для українців і про українців. Наші творчі плани охоплюють усі сторони життя тих, на кого покладено місію працювати в ім’я розвою народу. Газета працює для об’єднання національних сил, цінує традиції й підтримує все молоде, тала-

новите й несподіване. Ми хочемо, щоб наших активних співтворців-дописувачів ставало більше.

2009 року тижневик запроваджує для своїх авторів три премії за найкращі публікації. За ініціативою одного з читачів, називаємо премію “Три перстені”. Перстень — ознака вірності, любові, послідовності, надійності. Хай же ці премії стануть запорукою розвитку наших творчих стосунків. Надаємо вам право назвати номінації та критерії визначення переможців.

Пишіть нам, читайте й передплачуйте “Слово Просвіти”!

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Іван ЮЩУК

Перший заступник
головного редактора
Ніна ГНАТЮК
279-49-47

Заступник головного редактора
Петро АНТОНЕНКО
279-49-47

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Відділ мови
Святослав МІЗЕРНЮК
279-39-55

Відділ просвітницької роботи
Надія КИР’ЯН
270-55-57

Відділ коректури
Олена ШУЛЬГА
278-63-69

Комп’ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Олег БЕССЬКИЙ
278-63-69

Інтернет-редактор
Євген БУКЕТ
279-39-55

Черговий редактор
Святослав МІЗЕРНЮК

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org.ua

Видруковано з готових
фотоформ на комбінаті
“Преса України” у середу.
Зам. № 3301201
Наклад — 7000

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.
Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.

При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов’язкове.

Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617
Передплатна ціна, враховуючи
поштові послуги:
на місяць — 4,27 грн.
на 3 місяці — 12,36 грн.
на 6 місяців — 23,42 грн.

4 820095 780016

